

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" – CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

**STEREOTIPURILE DE GEN ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR ȘI PRIMAR ROMÂNESC
DUPĂ DOUĂ DECENII DE DEMOCRAȚIE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific:

Prof. Univ. Dr. ILUȚ PETRU

Doctorand:

**PINTEA (căs. VLAD)
OANA GABRIELA**

CLUJ – NAPOCA

2016

Cuprins

PARTEA I

1. Motivația alegerii temei și relevanța științifică a lucrării	6
2. Obiective, întrebări și ipoteze de cercetare.....	9
3. Metodologia cercetării	12
4. Stereotipurile sociale. Delimitări conceptuale.....	15
4.1. Stereotipurile sociale din perspectivă istorică.....	19
4.2. Perspective cognitive, motivaționale și sociale asupra procesului de stereotipizare	24
4.2.1. Procese cognitive implicate în formarea stereotipurilor.....	25
4.2.1.1. Categoriile și categorizare socială.....	25
4.2.1.2. Erorile cognitive.....	29
4.2.2. Perspective motivaționale asupra formării stereotipurilor	32
4.2.3. Perspective sociale asupra formării stereotipurilor.....	36
4.3. Declanșarea, folosirea și schimbarea stereotipurilor.....	39
4.4. Tipuri de stereotipuri sociale.....	44
4.4.1. Stereotipurile rasiale.....	45
4.4.2. Stereotipurile etnice.....	48
4.4.3. Stereotipurile religioase.....	50
4.4.4. Stereotipurile legate de vârstă.....	53
4.4.5. Stereotipurile legate de oamenii cu dizabilități.....	56
4.5. Rolul stereotipurilor în viața socială.....	57
5. Genul în context social	60
5.1. Genul din perspectiva socială. Delimitări conceptuale.....	60
5.2. Diferențe de gen la nivel: biologic, psihologic și socio-cultural.....	66
5.3. Abordări epistemologice și teoretice ale genului	71
5.3.1. Etalările de gen – Goffman.....	73
5.3.2. Construcția genului – West și Zimmerman.....	74
5.3.3. Teoria rolurilor sociale a diferențelor de gen - Eagly.....	77
5.3.4. Raporturile de gen din perspectiva lui Bourdieu.....	80
5.3.5. Ideologia feministă.....	83
5.4. Evoluția relațiilor de gen din perspectiva socio-istorică.....	86

5.5. Socializarea genului	93
5.6. Formarea identității de gen.....	97
5.7. Stereotipurile de gen	101
5.8. Agenții socializării de gen – Furnizorii stereotipurilor de gen	107
5.8.1. Limbajul de gen.....	107
5.8.2. Grădinița și școala.....	110
5.8.2.1. Jucăriile și jocurile.....	111
5.8.2.2. Atitudini și expectanțe de gen în interacțiunea din mediul educațional	116
6. Literatura pentru copii și stereotipurile de gen	121
7. Stereotipurile de gen și viața socială a copiilor.....	129
PARTEA II	
Rezultate	
8. Frecvența prezentării personajelor după gen.....	134
8.1. Ponderea personajelor masculine-feminine în titlurile textelor manualelor școlare	135
8.2. Ponderea personajelor masculine-feminine în textele manualelor școlare	141
8.3. Ponderea personajelor masculine-feminine clasificate după criteriul personaj principal-secundar	147
8.4. Locația prezentării personajelor	154
9. Activități adulți - Meserii stereotipe/non-stereotipe.....	158
9.1. Diviziunea sexuală a muncii și identificarea de gen	158
9.2. Stereotipurile de gen și imaginea familiei – asimetria rolurilor de gen	169
9.2.1. Rolurile parentale.....	172
9.2.2. Munca și activitățile gospodărești	181
9.2.3. Activitățile recreative și de petrecere a timpului liber	186
9.3. Ocupații/meserii.....	190
10. Activitățile copiilor – împărțirea comportamentelor de gen.....	206
10.1. Copilăria și socializarea de gen	206
10.1.1. Activități libere/joaca – băieți/fete	216
10.1.2. Activități emoționale: băieți/fete.....	220
10.1.3. Activități școlare – băieți/fete	226
10.1.4. Activități intelectuale – băieți/fete	228

10.1.5. Activități domestice/ muncă – băieți/fete	231
11. Identificarea de gen: comportamente – atitudini – trăsături ale băieților și fetelor.....	235
11.1. Atribute, trăsături băieți-fete	236
12. Stereotipurile de gen în învățământul preșcolar.....	246
12.1. Tiparele stereotipe ale feminității și masculinității.....	248
12.1.1. Copilăria – experiențe, activități, caracteristici și trăsături de personalitate	248
12.1.2. Frumusețea fizică feminină – Puterea masculină - etaloane valorizate.....	253
13. Concluzii.....	257
Bibliografie.....	262

Cuvinte cheie: *stereotipurile sociale, gen, stereotipurile de gen, socializarea de gen, agenți ai socializării de gen, literatura pentru copii, identitatea de gen, rolurile de gen, diviziunea sexuală a muncii, ocupații/meserii/activități/comportamente/atitudini/trăsături/jocuri/jucării stereotipe.*

Realitatea cotidiană și natura intrinsecă a indivizilor ca ființe sociale favorizează declanșarea unor mecanisme complexe care ne determină să fim martorii și în același timp întreprinzătorii unor convingeri stereotipe cu impact asupra interacțiunilor sociale.

Tema asupra căreia m-am orientat în acest demers este: „Stereotipurile de gen în învățământul preșcolar și primar românesc după două decenii de democrație”. Interesul față de această temă provine din experiența pe care mi-a oferit-o calitatea de dascăl, prin oportunitatea de a observa comportamentul copiilor, în contextul în care își petrec o mare parte de timp și anume în grădinițe și școli. În urma observațiilor repetate am remarcat unele „regularități” regăsite în interiorul acestor instituții ce se materializează sub forma unor activități, comportamente sau atitudini stereotipe impuse de categoria de gen. La o primă vedere manifestări de tipul: „fetele se joacă cu păpuși, băieții cu mașinuțe”, „fetele au voie să plângă iar băieții nu au voie să plângă”, „fetele sunt mai cuminiți iar băieții sunt mai năstrușnici” se regăsesc frecvent în realitatea cotidiană, manifestări de altfel percepute ca naturale, firești, universale.

În mentalul colectiv diferențele comportamentale de gen fac parte din ordinea firească a lucrurilor, sunt încorporate în viața unui om în calitate de individ social care relaționează cu ceilalți indivizi. Interesul față de tema aleasă provine din curiozitatea de a înțelege mecanismele sociale (adesea subtile) prin care se construiește genul, cum se realizează legitimarea anumitor comportamente/manifestări de gen, care sunt explicațiile științifice care fundamentează înțelesurile sociale ale genului, dar mai ales cum le sunt prezentate copiilor perspectivele abordărilor de gen. Curiozitățile față de acest domeniu de studiu pornesc de la întrebări legate de modul în care au apărut stereotipurile de gen, cine le prezintă, cum se formează, sau de ce s-au impus diferențierile de gen în manifestările comportamentale ale oamenilor.

Sociologii și psihosociologii arată că genul se impune ca și o condiționare socială, prin învățarea rolului de gen (în urma asocierii sexului biologic) ce devine o activitate recurentă asemenea unui algoritm practicat zilnic, care ne ajută să înțelegem și să ordonăm existența

socială individuală ca bărbați sau femei. (Eagly, 1987, West, Zimmermann 1987, Bourdieu, 2003). Oamenii practică genul, îl construiesc în activitățile cotidiene. Mesajele ideologice ale genului, sunt înglobate în cultura proprie, iar femeile și bărbații le folosesc ca și modele standard, pe baza cărora pot să emită judecăți despre ei și despre alții, le direcționează comportamentele și acționează conform lor. Ideologia de gen este internalizată ca și un sistem de semne asemenea unui cod de conduită. (Taylor, 2003)

De la o vârstă fragedă copiii sunt „actori” ai rolurilor de gen, își însușesc comportamentele diferențiate de gen și acționează conform etaloanelor, stereotipurilor de gen impuse la nivel cultural. Pornind de aici am considerat că este important și în același timp este interesant să studiez modalitățile prin care se realizează socializarea genului în contextul școlii și grădiniței. Principalii agenți ai socializării în instituțiile formale de tip grădiniță/școală, sunt reprezentați de cadrele didactice și materialele didactice utilizate – jucării, jetoane, planșe, machete, cărți - în învățământul preșcolar, și în principal manualele școlare - în învățământul primar.

Copiilor le sunt prezentate posturile/comportamentele tipic feminine și masculine, prin intermediul activităților obligatorii sau opționale în cadrul grădinițelor sau prin intermediul orelor de curs la școală. În urma mai multor observații (din activitățile preșcolarilor) am remarcat că în cadrul activităților opționale unde practic copiii au posibilitatea de a alege jocul sau activitatea preferată, aceștia sunt orientați de către educatoare spre anumite activități specifice categoriei de gen. Există o tendință a copiilor de a se orienta spre o mai mare gamă de activități și jucării însă sunt reorientați de către educatori sub pretextul: „*tu ești fetiță/băiat și nu ai voie să te joci cu astfel de jucării*”. Astfel printr-o serie de sancțiuni verbale, copiii învață care sunt jucăriile *potrivite/tipice* categoriei de gen. Înaintând în vârstă se poate observa că nu mai sunt necesare îndrumările educatoarei deoarece copiii și-au însușit aspectele normative în materie de gen îndreptându-se direct spre jocurile la care au acces, manifestând față de jucăriile nepermise o tendință de respingere.

În urma integrării copiilor în învățământul primar activitățile sunt înlocuite de ore(lecții) iar principalele materiale didactice utilizate sunt manualele școlare. Odată cu învățarea cititului copiii sunt expuși unor etaloane culturale ale genului conținute în texte (manuale, cărți) ce le permit să descopere cultura, ca parte a procesului de socializare, ca mecanism important prin

intermediul căruia se realizează transmisiile culturale de la o generație la alta. „Cărțile pentru copii prezintă un microcosmos al ideologiilor, valorilor și credințelor culturii dominante, incluzând ideologiile de gen (...). Cărțile pentru copii pot fi surse importante furnizoare de stereotipuri de gen pe care copiii le folosesc pentru a-și organiza comportamentul în funcție de gen”. (Taylor, 2003, p. 301)

Întrebările care se impun și de la care am pornit acest studiu sunt următoarele: „prezintă textele literare prezentate copiilor școlari și preșcolari o serie de stereotipuri în funcție de gen?”, „există schimbări în modul de prezentare a manualelor/textelor după introducerea reformei în învățământ din anii 2000, în raport cu perioada de dinainte de 1990?” Consider că analiza științifică a modului în care manualele școlare (textele literare) propagă structurile ideologiilor de gen în două perioade distincte: perioada socialist-comunistă, respectiv perioada democratic-capitalistă (perioade delimitate prin ideologie și prin realitatea social-obiectivă pe care o propun) reprezintă un teren fertil pentru cercetarea sociologică.

Obiectivul general pe care mi l-am propus a fost acela de *a observa dacă manualele școlare de limbă și literatură română (clasele I-IV) respectiv poveștile prevăzute în programa din învățământul preșcolar prezintă o serie de stereotipuri de gen*. M-am îndreptat asupra manualelor de limbă și literatură română aferente claselor I-IV și poveștilor recomandate în învățământul preșcolar deoarece am considerat că acestea oferă pe lângă cunoștințe stricte de literatură sau limbă, și o serie de informații despre indivizi, din perspectiva normelor pe care le presupune identificarea de gen (practici sociale ce prescriu comportamentele de gen, relațiile de gen, diviziunea muncii, ierarhiile de gen). Copiii se identifică de cele mai multe ori cu personajele prezentate, încercând să le reproducă comportamentele și chiar să-și dorească să dobândească un statut asemănător personajelor expuse prin intermediul textelor sau imaginilor¹. Textele literare reprezintă mijloace care ajută la dezvoltarea propriei lor identități. După cum afirma Shannon (1986): “Cărțile pe care copiii le citesc sau le sunt citite contribuie la dezvoltarea lor intelectuală, emoțională și socială. Mai mult, aceste cărți le oferă exemple care le confirmă sau le pun la încercare deciziile privind viața lor de zi cu zi. Efectul acestor cărți este rareori

¹ Vezi Narahara May M. (1998).

imediat; mai degrabă este rezultatul unor expuneri repetate pe perioade lungi de timp.” (Shannon, 1986, p.189).

Ipoteza de cercetare care decurge din acest obiectiv general și care urmează să fie testată este: *Majoritatea textelor din manualele școlare de Limbă și literatură română destinate ciclului primar respectiv poveștilor din învățământul preșcolar prezintă o serie de stereotipuri de gen.*

Am dorit să identific gradul în care există stereotipuri de gen în manualele școlare (povești) în funcție de o serie categorii stabilite. În acest sens am construit o serie de categorii teoretice, prin descompunerea conceptului de stereotip de gen. Astfel m-am raportat la o serie variabile specifice: activități, meserii, jocuri, jucării, trăsături, caracteristici ale personalității care să surprindă diferitele componente ale noțiunii de stereotip de gen, dar și să observ care este ponderea personajelor în funcție de gen (sexismul reprezentând în cazul de față tot o amprentă a stereotipizării) și ierarhiile date de tipologiile personaj principal-personaj secundar sau locația prezentării personajelor.

Realizarea unei analize comparative a două perioade distincte din istoria recentă a României a constituit un obiectiv specific. Astfel m-am îndreptat asupra perioadei de dinainte de 1990, când la nivelul societății exista o altă ideologie, dar și modul de prezentare al manualelor școlare era altul. Nu exista decât o variantă standardizată de manual pentru fiecare clasă, promovată de o singură editură (Editura Didactică și Pedagogică). Mentalitățile anterioare accentuau egalitatea dintre sexe, prin încadrarea indivizilor de ambele sexe pe piața forței de muncă, în timp ce mentalitatea actuală accentuează spiritul liberal, democrația și efortul propriu, promovând meritocrația. Ulterior, Reforma Învățământului a facilitat introducerea manualelor alternative, tot mai multe edituri având posibilitatea de a propune o serie de manuale. Așadar compararea textelor manualelor de dinainte de 1990 cu manualele actuale/alternative pentru a vedea cum sunt prezentate stereotipurile de gen în cele două perioade a reprezentat un alt obiectiv specific propus.

Metoda de cercetare aleasă și de altfel, cea mai folosită metodă în astfel de cercetări este analiza de conținut cu diferite variații². Astfel am considerat ca metoda cea mai potrivită pentru obținerea datelor vizate, este analiza de conținut, mai exact o analiza descriptivă, longitudinală.

În acest sens am ales să analizez conținutul manualelor școlare de Limbă și literatură română corespunzătoare claselor I-IV, în două perioade distincte 1989 – 2004/2005, care m-au ajutat să ajung în posesia unor date capabile să surprindă și să înfățișeze schimbările care au avut loc în ceea ce privește perspectiva abordării stereotipurilor de gen. Eșantionarea manualelor analizate s-a realizat ținând cont că până în anul 1990 manualele prezentate elevilor erau unice/standardizate. Am ales perioada actuală a manualelor alternative pentru a observa dacă reforma din învățământ a vizat perspectivele abordării genului. Eșantionul analizat cuprinde: 8 manuale școlare, 4 manuale pentru perioada de dinainte de 1990 (Editura Didactică și Pedagogică) și 4 manuale pentru perioada actuală a manualelor alternative (Editura Aramis).

În vederea analizei manualelor am elaborat o grilă standardizată de analiză a textelor, luând în considerare variabilele categoriale care vizează culegerea de date specifice, referitoare la obiectivele propuse. Eșantionul textelor a vizat toate textele care apar cu titlu de lecții obligatorii, deci de un eșantion integral. Datele obținute au fost prelucrate cu ajutorul unor proceduri statistice precum distribuții de frecvențe, sau calcularea unor teste de semnificație statistică precum Testul Hi pătrat (χ^2). Cu ajutorul datelor obținute am stabilit anumite ierarhii ale stereotipurilor de gen care apar în textele manualelor școlare, și totodată am răspuns la întrebările de cercetare propuse, am testat ipotezele de cercetare formulate, și am observat în ce măsură apar diferențe în conținutul manualelor din perioada anterioară și perioada actuală. Am realizat o ierarhizare a informațiilor pe ani pentru a observa când apar anumite schimbări sau dacă există elemente constante și care este natura lor.

Rezultatele obținute au vizat atât o abordare cantitativă (distribuții de frecvențe, teste de semnificație statistică) cât și una calitativă, analiza pe text pentru identificarea anumitor etaloane,

² Spre exemplu o parte dintre cele mai recente cercetări din acest domeniu: M Hamilton, D. Anderson, M. Broaddus, K. Young (2006), C. Brugeilles, I. Cromer, S. Cromer, Z. Andreyev (2002), Gooden și Gooden (2001), Diekman A., S. Murnen (2004) au folosit această metodă. Fie că vorbim de analiza de conținut pe bază de chestionar modular, chestionar standardizat, sau grilă standardizată toate au vizat în general obținerea aceluiași tip de informații.

tipologii de gen. Această analiză a fost aplicată și poveștilor recomandate copiilor din învățământul preșcolar³.

Teza a fost structurată în două părți. În prima parte au fost prezentate aspectele ce fac referire la motivația alegerii temei, obiectivele, întrebările de cercetare și metodologia cercetării, urmate mai apoi de demersul teoretico-epistemologic privind conceptele utilizate pe parcursul cercetării. În partea a doua sunt prezentate rezultatele obținute și concluziile în urma cercetării și în paralel sunt prezentate rezultatele obținute în urma unor studii similare realizate în alte țări.

În demersul teoretic s-a realizat o prezentare generală a stereotipurilor sociale pornind de la clarificarea conceptuală, parcursul istoric al cunoașterii științifice implicat, natura stereotipurilor sub aspectul psiho-sociologic, evoluția procesuală a stereotipizării, tipologia stereotipurilor și, nu în ultimul rând, rolul lor în viața socială.

Ulterior într-un alt capitol este prezentat conceptul de gen din perspectiva socială cu conceptele aferente precum: sex, gen/gender, masculin(itate), feminin(itate). Abordărilor epistemologice și teoretice ale genului le este rezervată o altă secțiune. Preocuparea pentru studiul genului s-a regăsit în domeniul de interes a unor sociologi precum: Goffman - a explicat etalările de gen, West și Zimmerman - au adus argumente în favoarea ideii de construcție, dobândire și practicare a genului, Eagly - a fundamentat teoria rolurilor sociale a diferențelor de gen, iar Bourdieu - a analizat inegalitatea de gen din perspectiva dominanței-dominați; dar și aspectele implicate de ideologia feministă pentru a surprinde diversitatea abordărilor teoretice oferite studiului genului.

În alte subcapitole au fost prezentate: evoluția relațiilor de gen din perspectivă socio-istorică, socializarea genului, formarea identității de gen, stereotipurile de gen, agenții socializării de gen ca furnizori ai stereotipurilor de gen (limbajul de gen, grădinița și școala, jucăriile și jocurile, precum și atitudinile și expectanțele de gen în interacțiunea din mediul educațional).

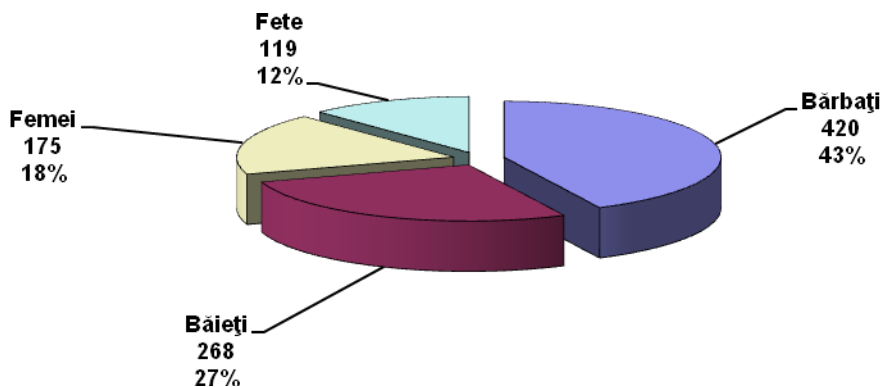
³ Aici menționez că programa școlară pentru învățământul preșcolar recomandată pentru domeniul Limba română și Comunicare este grupată pe două nivele. Astfel pentru grupa mică și mijlocie (denumită Nivelul I) sunt recomandate spre lectură următoarele povești: "Sanda la grădiniță", "Cîrîpel cel lacom", "Scufița Roșie", "Puf-Alb și Puf-Grî", "Capra cu trei iezi", "Turtița", "Punguța cu doi bani". Pentru grupa mare, respectiv grupa pregătitoare (Nivelul II), lecturile recomandate sunt: "Cuvântul fermecat", "Iedul cu trei capre", "Nuielușa de alun", "Albă ca zăpada și cei șapte pitici", "Inima mamei", "Fata babei și fata moșneagului", "Motanul încălțat", "Cenușăreasa", "Sarea în bucate" și "Lebedele".

Data fiind tema aleasă spre cercetare am alocat câte un capitol separat în această lucrare pentru informații ce fac referire la literatura pentru copii și stereotipurile de gen și stereotipurile de gen și viața socială a copiilor.

În partea a doua a lucrării sunt prezentate rezultatele obținute și concluziile cercetării realizate pe care le voi prezenta succint în următoarele pagini.

Frecvența prezentării personajelor după gen. Datele obținute în urma identificării personajelor după criteriul gen certifică că în cele 335 de texte analizate apar 982 personaje din care **688 (70%)** personaje masculine și **294 (30%)** personaje feminine, indicând un raport masculin-feminin de **2,34:1**. (Graficul 1) În urma aplicării testului de semnificație χ^2 pentru a compara distribuția frecvențelor celor două eșantioane masculin/feminin s-a obținut valoarea: $\chi^2=158,08$, (N=982, 1, p=0,001) ceea ce confirmă că există o diferență statistic semnificativă în ceea ce privește distribuția personajelor după gen.

Graficul 1. Distribuția personajelor după sex și vârstă în textele manualelor școlare.

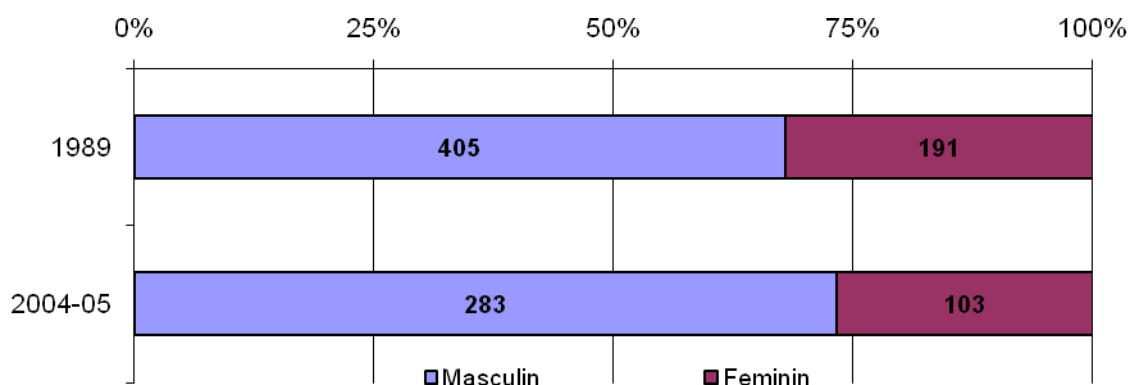
Clasificarea personajelor în funcție de sex în cele două perioade studiate 1989-2004/2005, arată o aceeași proporționare, respectiv se păstrează în ambele perioade ordinea masculin-feminin:

- 1989 – 405, (68%) personaje masculine, 191, (32%) personaje feminine;
- 2004 – 283, (73%) personaje masculine, 103, (27%) personaje feminine. (Graficul 2)

În manualele școlare alternative există mai puține texte și numărul personajelor este mai redus. Însă dacă în manualele școlare publicate în 1989 raportul masculin-feminin este de 2,12:1-(405-

191), în manualele școlare alternative raportul masculin-feminin indică o diferență mai mare, mai exact 2,75:1 - (283-103).

Graficul 2. Distribuția personajelor după gen în texte în perioada 1989-2004/2005

În urma calculării valorii lui χ^2 pentru a compara distribuția frecvențelor celor două eșantioane masculin-feminin în ceea ce privește ponderea personajelor (aduți, copii) în texte în cele două perioade studiate s-au obținut următoarele valori: $\chi^2=49,78$, (N=350, 1, p=0,001), aduți – 1989; $\chi^2=27,33$, (N=246, 1, p=0,001), copii – 1989; $\chi^2=52,12$, (N=245, 1, p=0,001), aduți – 2004; $\chi^2=31,84$, (N=141, 1, p=0,001), copii – 2004/2005. Datele obținute confirmă că există o diferență statistic semnificativă în ceea ce privește distribuția personajelor în funcție de gen în ambele perioade la ambele categorii de vârstă.

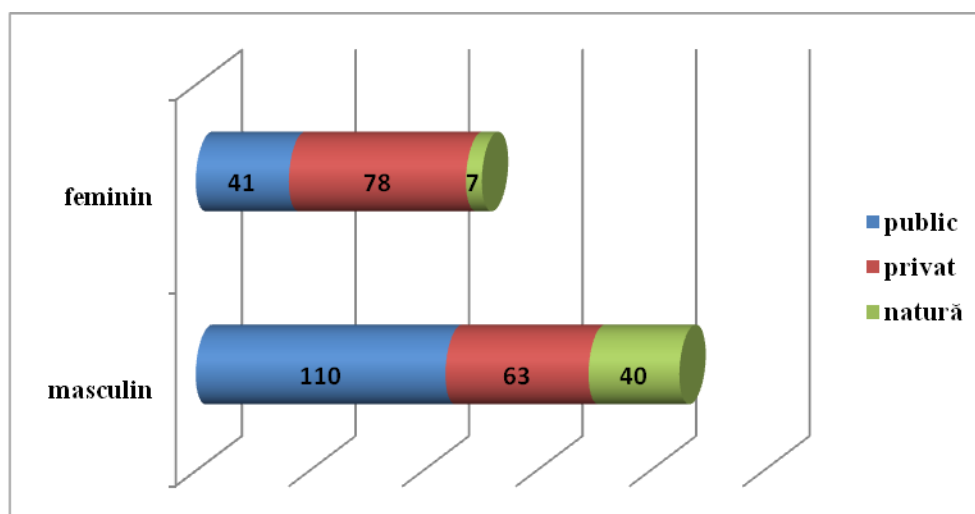
Din totalul de 982 personaje diferențiate după gen 531 - (54%) sunt personaje principale și 451 - (46%) personaje secundare. Din cele 531 personaje principale 362 sunt personaje principale masculine (171 aduți, 191 copii) și 169 personaje principale feminine (79 aduți, 90 copii). $\chi^2=70,15$ (N=531, 1, p=0,001) - diferența în prezentarea personajelor principale masculine față de personajele principale feminine este statistic semnificativă. Din cele 451 personaje secundare 326 sunt personaje secundare masculine (249 aduți, 77 copii) și 125 sunt personaje secundare feminine (96 aduți, 29 copii). $\chi^2=89,58$ (N=451, 1, p=0,001) – există o diferență statistic semnificativă în prezentarea personajelor secundare după gen.

Locația prezentării personajelor Pornind de la definiția stereotipurilor de gen ca fiind credințe suprageneralizate despre manifestările, comportamentele, atitudinile bărbaților și femeilor, studiile de gen s-au extins și asupra spațiilor/locațiilor de manifestare ale bărbaților și femeilor

pentru a se surprinde dacă sunt identificate aspecte stereotipe-non/stereotipe pornind de la asocierile public-bărbați, privat-femei. După cum sublinia Bourdieu (2003) spațiul masculin respectiv cel feminin este bine delimitat. Există o diviziune a lucrurilor și activităților în funcție de opoziția masculin-feminin regăsită în exemple precum: sus/jos, înainte/înapoi, dreapta/stânga, clar/obscur, public (afară)/ înăuntru (privat). Fiind asemănătoare în diferență aceste opoziții sunt suficient de concordante pentru a se susține reciproc prin conotații și corespondențe. (Bourdieu, 2003)

În studiul de față mi-am propus să analizez cum sunt repartizate personajele după gen și vârstă în trei locații diferite delimitate ca spații relativ distincte: spațiul public, spațiul privat, natură. Spațiul public este dominat de populația masculină 110 cazuri, față de 41 cazuri populația feminină. (Graficul 3) În urma calculării testului de semnificație χ^2 în cazul distribuției personajelor diferențiate de gen în funcție de locația prezentării (spațiul public) s-a obținut valoarea: $\chi^2=31,52$ (1, N=151), $p<0.001$. Valoarea obținută confirmă că diferența dintre personajele masculine față de cele feminine este statistic semnificativă în ceea ce privește prezentarea în spațiul public.

Graficul 3. Distribuția personajelor după gen și locația prezentării în textele manualelor școlare

Următoarea locație - ca și pondere numerică - este spațiul privat (casă, curtea casei) (141 cazuri), locație în care se regăsesc prezentate frecvent ambele categorii de gen observându-se o ușoară frecvență mai mare în cazul personajelor feminine (78 cazuri) față de personajele

masculine (63 cazuri), însă fără a fi vorba de o diferență statistic semnificativă ($\chi^2=1,6$, 1, N=141, $p>0,001$).

Și în fine, cea din urmă locație – natura (în grădină, în pădure, pe pârție, la vânătoare, pe câmp) este un spațiu în care personajele masculine se regăsesc mai frecvent decât personajele feminine 40 cazuri față de 7 cazuri, ce indică un raport masculin-feminin de 5,7:1. Repartizate aceste valori pe cele două categorii de vârstă: adulți, copii se constată că ponderile sunt echilibrate (masculin: bărbați – 19, băieți – 21, feminin: femei – 3, fete – 4).

Activități ale adulților Dacă genul se referă la construcția rolurilor sociale, comportamentelor, activităților și atributelor pe care o anumită societate le consideră adecvate pentru bărbați și femei atunci stereotipurile de gen reprezintă credințele suprageneralizate despre aceste manifestări. Eagly (1987) arată că rolurile de gen sunt puternic interconectate cu stereotipurile de gen, care sunt credințe suprageneralizate despre condiția individului ca bărbat sau femeie.

Variabila analizată denumită ”activități ale adulților” vizează acele preocupări în care adulții sunt prezentați că activează în contextul diferitelor situații precum: munca la serviciu, grija și educarea copiilor, activități care presupun munca în afara serviciului (munci gospodărești, munca câmpului, etc.), activități care presupun diverse preocupări pentru apărarea și buna organizare a țării, activități recreative și în fine alte tipuri de activități.

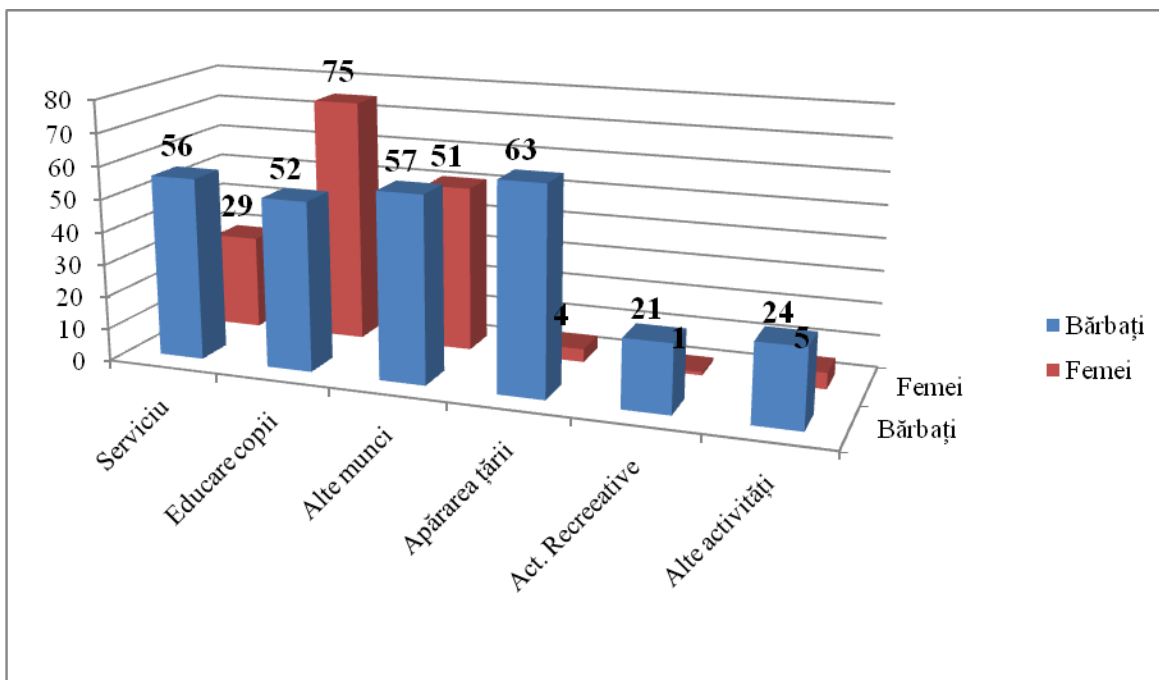
Au fost identificate 438 activități ale adulților: 273 activități masculine și 165 activități feminine, ceea ce indică un raport masculin-feminin de 1,65:1, (valoarea χ^2 este 26,64 (1, N=438), $p<0,001$ ceea ce confirmă că diferența dintre personajele masculine și cele feminine în ceea ce privește implicarea în desfășurarea unor activități este statistic semnificativă).

Cele mai frecvente activități ale adulților sunt cele care presupun grija și educarea copiilor, urmate de categoria activităților de muncă desfășurate în afara serviciului, munca la serviciu, activități ce presupun apărarea și buna organizare a țării și mai puțin frecvente sunt activitățile recreative și activitățile încadrate în categoria alte tipuri de activități.

După cum se poate observa în Graficul 4, ierarhizarea domeniilor de activitate ale adulților după gen, este diferită. Bărbații activează mai mult în domenii precum apărarea țării, munca (alte munci, munca la serviciu) și educarea copiilor, în timp ce în cazul femeilor

principala activitate (cea mai frecventă categorie de activitate) este educarea și îngrijirea copiilor, urmată de categoria alte munci și munca la serviciu. De asemenea se poate observa că activitățile recreative sunt menționate mai frecvent în cazul bărbaților, în timp ce în cazul femeilor sunt aproape inexistente, această situație regăsindu-se și în cazul categoriei denumită alte tipuri de activități.

Graficul 4. Distribuția activităților adulților în funcție de gen

Datele obținute confirmă aspectele divizării sexuale a muncii ce s-au perpetuat de-a lungul timpului în diferitele perioade istorice. Rolul tradițional al bărbaților de a asigura stabilitatea atât la un nivel microsocial (protecția familiei, asigurarea bunăstării prin furnizarea unor bunuri) dar și un nivel macrosocial protejarea comunității sau țării, le conferă îndeletniciri precum luarea deciziilor pentru înlăturarea pericolelor sau altor momente de criză nominalizate aici sub denumirea de activități de apărare, organizare și conducere a țării.

Activitatea care se regăsește cel mai frecvent în cazul personajelor feminine este cea de educare și îngrijire a copiilor, urmată de categoria alte tipuri de muncă și munca la serviciu.

Diferențele de gen în comportamentul social sunt percepute ca produse ale diviziunii muncii între sexe reproduse prin practici sociostructurale reglementate de statutul disparat de gen

(teoria rolului social - Eagly, 1987). Societățile partiționează diferențele de gen ca esențiale și relevante, indivizii se nasc în societăți deja structurate și se identifică grupului de apartenență însușindu-și prin intermediul procesului de socializare normele de gen (teoria învățării sociale – Bandura, 1977).

Distribuția activităților adulților după gen în cele două perioade studiate (1989-2005) indică existența mai multor activități menționate în perioada manualelor școlare unice față de cele alternative atât în cazul bărbaților cât și în cazul femeilor. Activitățile bărbaților sunt mai frecvente decât activitățile femeilor, excepție făcând activitățile de îngrijire și educare a copiilor care sunt mai frecvente în cazul femeilor și categoria alte munci în perioada 1989. Se remarcă o diminuare semnificativă a muncii la serviciu atât în cazul bărbaților (41-15) cât și a femeilor (24-5) în 2005 față de 1989.

Rolurile de gen sunt de asemenea în mare parte divizate în interiorul familiei. Activitățile de educare și îngrijire a copiilor relevă aspecte stereotipe în modalitatea de raportare a bărbaților și femeilor față de copii. Bărbații, prezentați în rolul de tată sau bunic, se ocupă în general de educarea și îngrijirea băieților și mai rar al fetelor. Tații își petrec timpul cu copiii în contextul activităților de relaxare sau de învățare în spațiul exterior casei, în natură sau în spațiile publice. Ei sunt prezentați frecvent ca dăruind copiilor cadouri, își susțin copiii talentați, îi îndeamnă să învețe sau să meargă la școală. De asemenea tații sau bunicii își petrec timpul cu copiii/nepoții le spun povești și uneori sunt autoritari, îi mustră când greșesc sau îi responsabilizează prin diverse provocări (organizează programul de muncă, le vorbesc copiilor despre tainele muncii).

Femeile, prezentate în rolul de mame (sau bunici) sunt preocupate atât de educarea băieților cât și a fetelor. Fie că este specificat la modul general că au grijă de copii, îi cresc sau sunt preocupate de activitățile zilnice de îngrijire - hrănire, spălare, legănare, îngrijire în caz de îmbolnăvire sau atenționare față de eventualele pericole - femeile sunt prezentate ca protective și atente la detalii în educarea și îngrijirea copiilor. În ceea ce privește emoționalitatea îi susțin când sunt supărați, sau suferă și sunt îngrijorate când copiii sunt în pericol sau sunt neascultători. Ele sunt atente, blânde își manifestă sensibilitatea față de copii, îi mustră cu blândețe, îi responsabilizează și îi previn de eventualele pericole sau se sacrifică pentru copii. Femeile sunt prezentate frecvent în contextul casei - spun povești copiilor, îi îngrijesc sau îi învață diverse lucruri.

Rolul de părinte fie tată sau mamă raportat la statutul copilului, băiat sau fată presupune construcții sociale specifice materializate în manifestările comportamentale sau atitudinale, care sunt perpetuate prin intermediul proceselor de socializare și învățare socială. Normativitatea socială a așteptărilor rolurilor de gen impune așadar manifestări și atitudini în spiritul cărora sunt socializați copiii, viitorii adulți care își însușesc și împărtășesc conceptul de sine ca asimilat schemei de gen ce relevă aspecte stereotipe regăsite în rolurile de părinte. Rolurile de gen în interiorul familiei sunt în general asimetrice și stereotipe. Tații sunt adesea autoritari, insensibili, responsabili, dominanți în special în educarea băieților. Rolul mamei îi conferă femeii atitudini de protecție, blândețe, părtinire, grijă, sensibilitate, intermediere între copil și tată.

Un alt domeniu de activitate în care pot fi remarcate cu ușurință stereotipurile de gen și asimetria rolurilor de gen sunt activitățile de muncă (ce nu implică munca la serviciu) care presupun diverse treburi gospodărești, munci ale câmpului, activități artistice, etc.

Bărbații au fost prezentați ca activând la munca câmpului sau munca în grădină în postura unor munci stereotipe: ară, prășesc, cosesc iarbă, bat nucii, cultivă grâu, leagă snopii, clădesc clăii. De asemenea ei merg la moară să macine, muncesc la pădure, taie lemne, împletesc nuiele, sapă fântâni, cioplesc în lemn sau construiesc biserici. Tot ei îngrijesc animalele fie le duc la păscut, fie le hrănesc sau se specifică la modul general că se ocupă cu creșterea animalelor. În mod stereotip bărbații sunt pasionați de inginerie (construiesc avioane și aparate zburătoare, sunt preocupați de cibernetică, construiesc computere), de aviație (zboră cu avioane), activează în domenii artistice (cântă la vioară, compun muzică, sculptează lemn sau piatră, scriu cărți) sau medicină (descoperă remedii împotriva microbilor).

Ca și în cazul bărbaților, activitățile femeilor ce implică munca sunt încadrate în categoria activităților stereotipe. Întâlnim aceste activități menționate în textele manualelor școlare fie sub denumirea formală de treburi gospodărești sau alte activități nominalizate ce intră în aceeași categorie de activități precum: pregătește hrana/gătește, spală rufe, pregătește cozonaci, aerisește camera, face curățenie, toarce, coase. Pe lângă treburile gospodărești sau activitățile care presupun munca în spațiul casei/familiei, femeile mai sunt prezentate ca participând la munca câmpului - la seceră, merg la cumpărături sau la moară, au grijă de animale sau lecuiesc bolile omenești cu licori din ierburi.

Domeniul activităților recreative reprezintă un domeniu restrâns de activitate în preocupările adulților. Bărbații sunt prezentați ca având o mai mare deschidere spre activități precum: pescuitul, vânatul, cititul, pictatul, călătoriile, diverse discuții sau contemplarea naturii; în timp ce în cazul femeilor petrecerea timpului liber este o activitate aproape inexistentă.

Bruegilles (et. al. 2002) concluzionează în urma datelor obținute în urma unui studiu similar că în general, imaginea familiei este convențională și limitată, încât complexitatea relațiilor de familie este negată. Cărțile reprezintă setări pentru reprezentarea familiei, care dezvăluie, sub o formă suprasimplificată, că relațiile de gen construite în cadrul familiei contribuie subtil la asigurarea, transmiterea și reproducerea sexuală diferențiată și ierarhică a rolurilor de gen. Rolurile masculine și feminine sunt prezentate precis definite și ferm stabilite în progresul de la copilărie la vârsta adultă. Învățarea rolurilor sociale prin identificarea cu un adult de același sex apare ca fiind foarte importantă. Tipologiile de gen asigurate copiilor sunt astfel conservate.

Ocupații/meserii Rezultatele obținute în urma analizei textelor manualelor școlare în ceea ce privește ierarhizarea meseriilor ocupate de personajele diferențiate în funcție de gen confirmă existența unei distribuții inegale a genului atât în ceea ce privește ponderea numerică a meseriilor precum și diversitatea acestora puse sub etichetele stereotipurilor de gen. Din totalul de **267** meserii prezentate în textele manualelor școlare, personajele masculine ocupă **233 (87,27%)** meserii iar personajele feminine ocupă **34 (12,73%)** meserii. Astfel din totalul personajelor masculine adulte 55,48% sunt prezentate ca având anumite ocupații/meserii, în timp ce din totalul personajele feminine 19,43% sunt menționate cu ocupații/meserii. Raportul meseriilor/ocupațiilor masculine-feminine este de **6,85:1** (233-34).

Ocupațiile/meseriile masculine cele mai frecvente, 99 adică 42,49% sunt încadrate în categoria ocupațiilor/meseriilor de conducere și apărare a țării. Domeniul de conducere și apărare a țării sub diversitatea tipologică a meseriilor este în mod stereotip un sector ocupațional masculin. O a doua categorie de meserii masculine este cea cuprinsă în sfera domeniului educațional (24 cazuri -10,3%), regăsite în contextul experiențelor de viață ale copiilor/elevilor adică mediul formal educativ-școlar. Domeniul de activitate ce presupune educația formalizată a copiilor - în studiul de față - este specific atât populației masculine cât și populației feminine, chiar dacă în mod stereotip este cu predilecție un sector feminin de activitate.

Alte categorii ocupaționale masculine care se regăsesc frecvent în manualele școlare sunt cele de: agricultori, aviatori, muncitori în fabrică, medici, meșteri, mecanici, baci, boieri, vânători, muzicanți (lăutari), compozitori, negustori, preoți, marianari, mineri, tipografi, ingineri, poeți (povestitori), primari, cărturari, violiniști, pianiști, dirijori, mitropoliți. Meseriile masculine care sunt doar o singură dată menționate în textele manualelor școlare sunt diversificate. Fie că vorbim de ocupații/meserii care nu se mai regăsesc atât de frecvent în zilele noastre sau chiar au dispărut (precum ar fi: haiduc, țesător pânză, potcovar, păsărar, alvițer, sihastru), fie meserii/ocupații mai nou apărute (consul, operator filme, cibernetician), sau meserii din diverse domenii de activitate întâlnite frecvent în viața cotidiană actuală regăsite cu predilecție în sfera de acțiune a personajelor masculine (șofer, macaragiu, vânzător, poștaș, zidar, director, polițist, muzician, brigadier silvic, pictor, portar, pilot, constructor, pescar, sculptor).

Așadar în mod stereotip grila meseriilor/ocupațiilor masculine este diversificată și complexă. Regăsim ocupații/meserii care presupun funcții de conducere, meserii din diverse domenii artistice, profesii intelectuale, sau alte domenii în care, în mod stereotip sunt specializați bărbații.

Analiza manualelor școlare din perspectiva ocupațiilor/meseriilor personajelor feminine atestă atât o frecvență redusă cât și o gamă restrânsă de domenii de activitate. Existența stereotipurilor de gen la nivel ocupațional poate fi analizată dintr-o dublă perspectivă pe de o parte la nivelul general al recurenței ierarhizării masculin-feminin se constată o pondere redusă, domenii de activitate restrânse și funcții situate la nivelul de bază al ierarhiei ocupaționale, iar pe de altă parte stereotipurile de gen analizate din perspectiva socio-istorică a sectoarelor ocupaționale caracteristice celor două perioade studiate comunism-democrație.

Din cele 175 de personaje feminine adulte 34 (19,42%) sunt prezentate ca având o meserie. Meseria principală atribuită personajelor feminine este cea de învățătoare - 19 cazuri (55,88%), urmată de ocupațiile specificate în mod general ca muncitoare în fabrică - 5 cazuri (14,7%), dar și alte meserii specifice aceluiași domeniu punctate precum: filatoare (1 caz), țesătoare (1 caz). Un alt domeniu de activitate este comerțul: vânzătoare (2 cazuri) și caserită (1 caz). Apar și trei meserii de sorginte intelectuală cum ar fi: medic, medicinistă sau chimistă (1 caz/meserie), și în fine alte două ocupații: agricultoare (1 caz), și servitoare (1 caz).

Distribuția meseriilor în cele două perioade studiate (1989-2004/2005) indică o serie de diferențe. Din totalul personajelor masculine adulte prezentate în manualele școlare în 1989 – 241, 155 (64,51%) sunt prezentate ca având meserii, în timp ce din cele 179 personaje masculine adulte din manualele școlare din 2004-2005 – 78 (43,58%) sunt prezentate în contextul unor meserii. În cazul personajelor adulte feminine din cele 109 personaje feminine adulte prezentate în manualele școlare din 1989 – 28 (25,69%) au meserii, iar în 2004-2005 din cele 66 personaje adulte feminine adulte 6 (9,09%) sunt prezentate în contextul unor meserii. Se observă atât în cazul bărbaților cât și al femeilor o tendință de scădere a prezentării personajelor în contextul unor meserii.

Din totalul meseriilor masculine 233 – 155 (66,52%) sunt prezentate în manualele din 1989 față de 78 (33,48%) prezentate în manualele din perioada 2004-2005, iar din cele 34 meserii feminine 28 (82,35%) sunt prezentate în perioada 1989 și 6 (17,65%) sunt prezentate în 2004, observându-se astfel o scădere a activării în sectorul ocupațional a personajelor masculine și feminine în perioada manualelor alternative. Diferențele remarcate între cele două perioade studiate certifică că în manualele școlare din perioada 1989 meseria de muncitoare în fabrică, filatoare, țesătoare se regăsea în 7 cazuri, în timp ce în manualele alternative din 2004 această meserie a dispărut. Aceeași situație o regăsim și în cazul meseriilor masculine, în manualele alternative dispar meseriile de muncitor în fabrică (6 cazuri) sau mecanici (4 cazuri).

Activități ale copiilor Variabila activitățile copiilor a vizat analiza preocupărilor, ocupațiilor, manifestărilor, îndeletnicirilor și lucrurilor întreprinse de către copii (băieți, fete) așa cum sunt prezentați din perspectiva contextului social în care activează. Subtilitatea diferențelor de gen impuse prin intermediul pârghiilor sociale favorizează implementarea unor habitusuri diferențiate și diferențiatore a băieților și fetelor, cu expectanțe și raportări diferențiate. Genul este o rutină metodică practică recurent, dobândită în copilărie prin intermediul socializării. (West, Zimmerman, 1987) Există șabloane sociale care stabilesc modalitățile de comportament adecvat stabilite după categoria de gen - cum trebuie să vorbească, cum trebuie să se îmbrace, cum și cu ce trebuie să se joace, să acționeze sau să se manifeste.

În urma analizării textelor din manualele școlare am identificat 376 activități întreprinse de către copii. Aceste activități au fost grupate în șase categorii⁴: activități libere/joaca, activități emoționale, activități școlare, activități intelectuale/de cunoaștere, activități domestice/muncă, alte activități. Cele 376 activități ale copiilor sunt distribuite după gen astfel: 261 (69,4%) activități băieți și 115 (30,6%) activități fete. ($\chi^2 = 56,7$, (1, N=376), $p=0,001$ - există o diferență semnificativă statistic în ceea ce privește distribuția activităților copiilor în funcție de gen).

După cum sunt repartizate activitățile copiilor se observă că atât în cazul băieților cât și în cazul fetelor se respectă o aceeași ordine descrescătoare în clasamentul celor mai frecvente activități respectiv: activități libere/joaca, activități emoționale și activitățile școlare. În Tabelul 1 se observă că distribuția procentuală a activităților copiilor după gen este echilibrată și se constată aproximativ aceleași ponderi procentuale.

Tabelul 1. Distribuția procentuală a activităților copiilor după gen în textele manualelor școlare

	Act. libere joaca	Act. emoționale	Act. școlare	Act. intelectuale de cunoaștere	Act. domestice munca	Alte act.	Total
Băieți	34%	24%	13%	13%	9%	7%	100%
Fete	32%	24%	14%	8%	11%	11%	100%

Particularizând analiza distribuției activităților copiilor în cele două perioade studiate se constată că și în cazul analizei datelor generale activitățile libere/joaca, activitățile emoționale și activitățile școlare sunt cele mai frecvente atât în cazul băieților și în cazul fetelor.

În mod stereotip activitățile libere și de joacă ale băieților sunt mai diversificate. Băieții sunt surprinși mai frecvent în contextul naturii, plimbându-se, colindând dealurile, luncile și pădurile, hrănind animalele, admirând păsările și natura, bucurându-se de iarnă, merg la săniuș, se dau cu bobul sau merg cu uratul. Băieții sunt protagoniștii principali ai năzdrăvaniilor și

⁴ Identificarea categoriilor de activități s-a realizat ținând cont atât de studiile similare realizate de alți cercetători (Pešikan, Marinković, 2006, Diktaš, 2011, Brugeilles, Cromer, Cromer, Andreyev, 2002) dar în același timp și în funcție de informațiile regăsite în manualele școlare analizate

aventurilor, fanteziilor copilăriei: merg la scăldat, la furat de cireșe, fură pupăza din tei, spun păcăleli, se urcă în pomi, visează pitici sau călătorii cu rachetele, caută fragi în pădure, răstoarnă dulapul, cad de pe scaun, atacă stupul albinelor, visează și își imaginează povești, își păcălesc prietenii să facă munca în locul lor, varsă castronul cu ciorbă sau necăjesc vietățile din curte.

Jocurile întreprinse de băieți sunt variate: se joacă cu mingea, cu zmee, de-a trenul, se joacă cu Moș Martin, cu Rilă Iepurilă, cu vâjietoarea, joaca de-a lupta, construiesc rachete, modelează plastilină, se joacă cu animalele, joaca cu toba, sabia, trâmbița, joaca cu trenul mecanic sau joacă fotbal.

În cazul băieților petrecerea timpului liber - fie că este vorba despre plimbări, activități distractive sau de relaxare – relevă o varietate de activități. Ei merg în port sau la horă, ascultă povești, discută despre animale, vizualizează emisiuni tv destinate copiilor, sunt în vacanță, sau cântă la vioară, ascultă povești sau își petrec timpul în familie (cu părinții, bunicii, frații).

Principala activitate liberă a fetelor este joaca cu păpușa (pregătirea mâncării, îmbrăcarea ursulețului, confecționarea hainelor pentru păpuși, construirea casei pentru păpuși), urmată de alte tipuri de jocuri: joaca de-a trenul, joaca cu mingea, dar și de activități precum vizualizarea emisiunilor tv destinate copiilor, plimbări, admiră natura, păsările, visează pitici, ascultă muzică, joaca cu animalele, sau ascultă povești. Categoria năzdrăvăniilor, fanteziilor și aventurilor copilăriei ocupă o gamă mai restrânsă enumerându-se doar câteva astfel de activități: răstoarnă dulapul, pleacă pe furiș la bunici. O subcategorie a activităților libere regăsită frecvent în modalitatea de prezentare a fetelor este cea a interacțiunilor și discuțiilor cu ceilalți fie că este vorba despre discuții în familie (cu fratele, îi spune mamei o poveste, își petrece timpul cu bunicii). Există menționate și câteva cazuri de activități libere non-stereotipe în care fetele joacă fotbal și echipa fetelor câștigă în defavoarea echipei băieților (manuale alternative), sau băieți care se joacă cu jucării de pluș.

Repertoriul stărilor emoționale este în mare parte același atât pentru băieți cât și pentru fete. Fac excepție stările emoționale precum: tachinare, batjocoră, nemulțumire, îmbufnare care apar doar în manifestările emoționale ale băieților. O altă remarcă este aceea că dacă în general băieții sunt prezentați mai frecvent ca manifestând trăiri emoționale (bucurie, supărare, rușine), există situații de manifestări emoționale în care se regăsesc fetele mai frecvent. Astfel fetele

manifestă emoții de uimire, mirare sau fascinație mai frecvent decât băieții, de asemenea ele sunt mai fricoase sau temătoare decât băieții.

Datele obținute relevă că exprimările emoționale ale copiilor sunt diversificate și specifice manifestărilor copilăriei ambelor categorii de gen. În același timp se observă că există și unele manifestări genizate, stereotipe care plasează băieții în experimentarea unor manifestări emoționale care le subliniază masculinitatea și situații în care fetele își exprimă feminitatea.

La nivelul activităților școlare se observă particularități și manifestări stereotipe care încadrează și raportează copiii spre predispoziții de gen tradiționale precum activismul băieților și obediența fetelor.

Din datele obținute se atestă că băieții sunt mai frecvent interesați de activitățile care presupun cunoașterea. Domeniile de cunoaștere în care activează băieții sunt variate fie își pregătesc lecțiile/învață pentru școală sau citesc, ei sunt pasionați de tainele științei, de diversele fenomene ale naturii studiază transformările naturii în prag de toamnă, viața păsărilor și animalelor, rolul aerului, studiază muzica sau confecționează obiecte, jucării. Chiar dacă în mare parte activitățile intelectuale și de cunoaștere ale fetelor se suprapun cu activitățile intelectuale ale băieților în sensul că își pregătesc lecțiile sau citesc, domeniile de cunoaștere ale fetelor sunt mai restrânse atât ca frecvență cât și ca varietate. Fetele sunt prezentate mai degrabă ca fiind curioase de aspectele fenomenelor naturii sau a funcționării obiectelor din jur. În timp ce băieții sculptează obiecte sau construiesc jucării, fetele confecționează semne de carte.

Analizate din punct de vedere calitativ, din perspectiva identificării stereotipurilor de gen se poate observa că putem grupa muncile copiilor în trei categorii: munci stereotipe, munci non-stereotipe și munci neutre la gen. În mod stereotip băieții prestează o serie de munci precum: ară cu tractorul, transportă cumpărăturile, merg la moară să macine făină, taie lemne, muncesc la plug, la semănat, cară lemne, participă la ritualul de săpare a unei fântâni, cioplesc săgeți, făuresc platoșe, vopsesc gardul, merg cu oile la păscut. Din categoria muncilor non-stereotipe în cazul băieților se pot constata munci precum: țese pânză, își leagă fratele mai mic, scoate apă din fântână, sădește și îngrijește florile. Muncile considerate neutre din perspectiva genului sunt cele precum: curățatul pantofilor, are grijă de măgăruș, face cumpărături, seceră sau își învață sora să secere.

Activitățile fetelor în materie de muncă domestică sunt încadrate majoritatea în categoria stereotipurilor de gen. Fetele îngrijesc grădina, plivesc straturi cu zarzavat, udă florile, aranjează masa pentru servirea prânzului, fac ordine în casă, cos covorașe, croșetează fulare sau torc. Printre aceste activități fetele mai transportă coșuri cu fructe, învață să secere, duc lemne (activități neutre) sau merg la moară (activitate non-stereotipă).

Comportamente – atitudini – trăsături ale băieților și fetelor Pe lângă meserii/ocupații, activități, stereotipurile de gen sunt indentificate și pe baza trăsăturilor de personalitate și aspectului fizic (Deaux, Lewis, 1984). În mod stereotip masculinitatea este construită social și este asociată cu o serie de trăsături precum: dominață, competență, inteligență, raționalitate, hotărâre, putere, curaj, ambiție, implicare, competitivitate, insensibilitate, atractivitate dată de realizările personale. În mod stereotip feminitatea este asociată cu trăsături precum: supunere, dependență, incapacitate, emoționalitate, receptivitate, intuiție, slăbiciune, timiditate, pasivitate, cooperativitate, sensibilitate, atractivitate fizică.

În textele analizate au fost identificate 203 atribute/trăsături ale copiilor din care 126 (62%) trăsături asociate băieților și 77 (38%) trăsături asociate fetelor, iar raportul băieți-fete este 1,64:1. Datele obținute au fost grupate în două categorii pe de o parte este vorba despre atribute comune care apar atât în cazul băieților cât și al fetelor și atribute care apar menționate doar în cazul băieților sau doar în cazul fetelor. Analizând trăsăturile/atributele comune ale ambelor genuri am cuantificat 117 cazuri (72 trăsături băieți – 45 trăsături fete). Principala trăsătură comună a copiilor este prietenia, urmată descrescător de curiozitate, curaj, politețe, hărnicie, nepolitețe. Așadar principalele trăsături comune ale copiilor relevă valorile educative care sunt cultivate pe segmentul de vârstă al copilăriei: prietenia, dorința de cunoaștere manifestată prin curiozitate, respectul și hărnicia. O valoare educativ-morală ce are ca scop cultivarea personalității copiilor au și trăsăturile precum: lăcomie, lene, neascultare, milă, nerăbdare, demnitate, bunătate sufletească, vrednicie, frumusețe, vitejie, patriotism.

În urma centralizării datelor obținute au fost identificate și trăsături care sunt asociate numai băieților sau trăsături asociate numai fetelor. Am identificat un număr egal de categorii (unele comune, unele diferențiate) pentru fiecare gen, și în același timp există și o categorie denumită generic "alte trăsături" care cuprinde o serie de trăsături care nu au fost încadrate în nici o categorie identificată anterior. Categoriile comune stabilite sunt: receptivitate emotivă,

inteligență/competență, însușiri negative, dominanță/putere. Categoriile diferențiate stabilite sunt muncă, năzdrăvăniile pentru băieți și slăbiciune, trăsături fizice pentru fete.

Categoriile trăsăturilor băieților cu ponderea cea mai ridicată deopotrivă sunt cele care presupun inteligența/competența și trăsăturile negative. Trăsături precum: talent, matematician, inventivitate, perfecționism, agerime sau îngâmfare, minciună, răutate, batjocoră, hoție, egoism, nerecunoștință sunt încadrate în aceste categorii. Locul secund identificat în ierarhia trăsăturilor băieților este munca. Ei sunt prezentați ca perseverenți, muncitori, silitori sau gospodari. Descrescător urmează trei categorii: dominanța/puterea, năzdrăvăniile și categoria alte atribute. Băieții își manifestă puterea și dominanța prin forța fizică (bătaia), prin mândrie, voinicie și hotărâre sunt năzdrăvani și ștregari. În categoria alte atribute se regăsesc trăsături precum: liniștit, visător, pasional, necăjit, onest, sprinten sau sfios. Cea din urmă categorie – receptivitatea emotivă - include trăsături precum solidaritate, generozitate și înțelegere.

Dacă în cazul băieților categoriile au fost echilibrate din punctul de vedere al ponderii în cazul fetelor există două categorii care ocupă o pondere ridicată și se detașează de celelalte categorii. Astfel trăsăturile principale ale fetelor sunt receptivitatea emotivă și slăbiciunea. Fetele își manifestă receptivitatea emotivă prin trăsături precum: susținere, grijă, recunoștință, dărnicie sau compasiune. De asemenea fetele manifestă slăbiciune subliniată de trăsături precum: iresponsabilitate, frică, stângăcie, supunere, alint, prostie sau caraghioșenie. În categoria alte trăsături sunt încadrate atribute precum: răbdare, nelăcomie, om de cuvânt și apreciere. Din categoria însușiri negative se regăsesc trăsături precum: invidie, rea de gură sau neprietenosă. Descrescător urmează categorii precum inteligență/competență și trăsături fizice. Fetele sunt prezentate ca istețe sau descurecurețe dar și cu trăsături ce presupun aspectul fizic: împopoțonată sau netezită în cap.

Stereotipurile de gen în învățământul preșcolar. Poveștile pentru copii sunt produse culturale care împărtășesc și furnizează valori sociale și în același timp reprezintă mijloace importante prin care copiii asimilează cultura. Textele pentru copii oferă acestora oportunități pentru examinarea relațiilor sociale și sistemelor de credințe și valori, în special a valorilor construite la nivelul mediului social a relațiilor de gen. (Baker-Sperry, Grauerholz, 2003)

Poveștile pentru copii care au fost analizate prezintă o serie de etaloane valorizate la nivel social al feminității și masculinității. Aspectele genului sunt abordate dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte sunt prezentate experiențe din viața copiilor creionându-se anumite tipare ale caracteristicilor, comportamentelor și trăsăturilor de personalitate ale copiilor (băieți și fete), și a rolurilor de gen pe care le îndeplinesc adulții în contextul acestor experiențe. Pe de altă parte poveștile pentru copii transmit o serie de mesaje implicite referitoare la standardele feminității și masculinității.

În categoria lecturilor care fac referire la copilărie, sunt prezentate experiențele de viață, activitățile în care sunt implicați copiii și trăsăturile lor de personalitate. Pe lângă mesajul instructiv-educativ al acestor texte se creionează și profilul de gen al copiilor. Într-o proporție mai mare se regăsesc personaje masculine, băieții ca personaje principale, iar fetele se regăsesc mai puțin frecvent. Ceea ce trebuie menționat este că dacă băieții se regăsesc mai frecvent ca personaje principale atunci când se face referire la experiențele din viața copiilor, atunci când firul epic al poveștilor face referire la experiențe din viața adolescenților spre cea a maturității personaje principale sunt fetele.

La fel ca și în cazul textelor manualelor școlare, în textele recomandate în învățământul preșcolar tipologia personalității băieților este variată și diversificată. În general, băieții sunt încadrați și categorizați în contextul stereotipurilor sociale de gen. Ei sunt prezentați ca personaje cu o varietate de trăsături de personalitate: cumiști, răi, neastâmpărați, lacomi, răsfățați, sufletești, dezordonati, politicoși, mincinoși, recunoscători. Experiențele de viață în contextul cărora sunt prezentați/încadrați (în principal fiind evidențiate aspectele educativ-morale) le conferă spațiul de manifestare, experimentare și cultivare a unor trăsături, atitudini și comportamente variate. Aceste repertorii de experiențe diversificate reprezintă de fapt ingrediente, prescripții sociale, normative care cultivă trăsăturile și valorile sociale ale masculinității (precum: independența, puterea, curajul, agresivitatea, dominanța) ce susțin sistemul de gen dominant.

În același registru al sistemului de gen dominant perpetuat și legitimat social sunt prezentate fetele. Contextul de manifestare al fetelor prezintă un mesaj simbolic diferit, valorile de gen cultivate, perpetuate și legitimate sunt de altă natură, ca urmare repertoriul experiențelor urmărește o altă traiectorie. Faptul că registrul prescrierilor de gen sunt diferite pentru băieți și fete se poate observa din prezentarea personajelor. Detaliile aspectului fizic este valorizat în

prezentarea fetelor, în timp ce în cazul băieților aspectul fizic nu este la fel valorizat. Scufița Roșie este: ”o fetiță zglobie și drăgălașă, pe care o iubea oricine de cum o vedea”. Ea purta ”o scufiță de catifea roșie și pentru că-i ședea tare bine fetiței nici nu mai voia să poarte altceva pe cap”. Sanda este de asemenea fetița frumos îmbrăcată în uniformă, pieptănată cu fundițe roșii. Iedul din povestea ”Iedul cu trei capre” este prezentat ca fiind ”nici mai mare, nici mai mic, nici mai frumos, nici mai urât. Cum s-ar spune: nici prea-prea, nici foarte-foarte.” Trăsăturile masculinității cultivate în cazul băieților fac parte dintr-un alt registru. Ei sunt educați să fie puternici, viteji și independenți. Ciripel este îmbărbătat și încurajat, să facă față problemelor motivat fiind că este un vrăbioi viteaz.

Un aspect stereotip remarcat în aceste texte, fără nici o excepție este prezența simbolului matern unde prescrierile normative ale rolului de gen sunt bine definite. Imaginea mamei presupune caracteristici și trăsături precum: protectivitate, blândețe, grijă, supraveghere, povățuire, toleranță, siguranță, dar și mustrări și sancțiuni atunci când se impun astfel de situații. Puterea de sacrificiu a mamei pentru copiii ei este de asemenea o trăsătură stereotipă pe care o presupune rolul de mamă. Imaginea mamei este prezentă în toate experiențele copilăriei.

Așadar experiențele copilăriei relatate în poveștile recomandate în învățământul preșcolar relevă într-o anumită măsură un repertoriu stereotip al prezentării personajelor diferențiate după gen. Sistemul de gen dominant încadrează atât băieții, fetele cât și mamele în categorii ce promovează cultivarea valorilor tradiționale de gen. Mesajele implicite transmit în mod stereotip ideea dezvoltării abilităților și caracteristicilor diferențiate după gen. Cultivarea feminității presupune trăsături de personalitate precum: supunere, disciplină, ordine, atenție la detalii, toleranță. Atitudinile cultivate precum: naivitatea, inocența, țin de registrul trăsăturilor feminine, iar aspectul fizic ce include ținuta vestimentară, coafura sau diversele accesorii sunt etaloane perpetuate și valorizate social. Cultivarea masculinității presupune caracteristici precum: puterea, vitejia, dominarea, rebelitatea, hotărârea, experimentarea situațiilor limită. Atitudinile, comportamentele și trăsăturile pe care le însumează rolul mamei este de asemenea bine conturat în textele recomandate copiilor preșcolari.

În categoria lecturilor care fac referire la experiențele de viață din adolescență majoritatea poveștilor recomandate urmează un tipar prestabilit al prezentării și valorizării etaloanelor feminității și masculinității. Personajele feminine de altfel personaje principale ale acestor

povești sunt prințesele. Ele reprezintă modelul etalon al feminității ce presupune caracteristici, trăsături și valori bine definite. Principala trăsătură este frumusețea fizică, urmată de bunătatea sufletească, hărnicia, dar și sensibilitatea, naivitatea, inocența, nevoia de protecție. Frumusețea feminină, presupune în primul rând frumusețea fizică ce reprezintă o trăsătură valorizată, în timp ce urâtenia este devalorizată. În toate poveștile prințesele sunt deosebit de frumoase, fiind invidiate pentru frumusețea lor, iar din această cauză întâmpină o serie de probleme și dificultăți.

Baker-Sperry și Grauerholz (2003) arătau că frumusețea feminină este un mijloc important în dobândirea unui statut social valorizat și un nivel ridicat al stimei de sine. Idealul frumuseții feminine portretizat în basmele pentru copii reprezintă potențiale mesaje de gen pentru copii, surse majore de asimilare a culturii. Fetele care citesc despre prințese frumoase care ajung bogate sau se căsătorească cu "Făți-Frumoși", tind să împărtășească aceleași valori. (Baker-Sperry, Grauerholz, 2003)

Prinții reprezintă la rândul lor modelul etalon al masculinității, însă ei sunt mai degrabă personaje secundare în desfășurarea acțiunii poveștilor, apar în ultima parte a poveștii. Ei sunt puternici, viteji, salvează prințesele și sunt fermecați de frumusețea lor. Eroul, de multe ori prinț, este în general descris ca fiind curajos și frumos. Frumusețea sa, cu toate acestea, este o caracteristică secundară a acțiunilor sale. În timp ce eroina este într-o situație dificilă, personajul masculin își dovedește puterea, masculinitatea prin uciderea femeii rele mai în vârstă și salvarea prințesei.

Așadar la fel ca și în textele manualelor școlare, poveștile prezentate copiilor în învățământul preșcolar prezintă o gamă extinsă de stereotipuri de gen.

Concluzii Identificarea stereotipurilor de gen în învățământul preșcolar și primar românesc - pornind de la analiza poveștilor recomandate în învățământul preșcolar și în manualele școlare unice și alternative din două perioade diferite (1989-2004/2005) - a reprezentat obiectivul general al acestui studiu. Datele și rezultatele obținute certifică că diferențele comportamentale de gen și stereotipurile de gen fac parte din existența individuală, sunt încorporate în viața unui om în calitate de individ social care relaționează cu ceilalți indivizi. Mecanismele sociale, adesea subtile, ce exercită un puternic control social, diverșii agenți ai socializării care oferă pârghiile

socializării genului, a împărtășirii perspectivelor abordărilor de gen, normele sociale legitimate, sunt prezentate copiilor prin intermediul materialelor didactice analizate.

După cum am prezentat pe parcursul acestui studiu stereotipurile de gen sunt inevitabile atâta timp cât societatea partiționează indivizii în bărbați/băieți și femei/fete și promovează și legitimează o cultură diferențiată a activităților, rolurilor, meseriilor, comportamentelor, atitudinilor, trăsăturilor, jocurilor, jucăriilor și a altor aspecte pe care le implică cultura socială de gen.

Majoritatea teoreticienilor care au studiat problematicile sociale ale genului susțin că trebuie reconsiderate aspectele impuse de categoria de gen din perspectiva importanței sociale pe care o implică, și sunt de părere că trebuie identificate barierele artificiale dintre bărbat și femeie, și circumscrierea rolului lor disfuncțional și a mecanismelor prin care ele pot fi înlăturate⁵. Stereotipurilor de gen le sunt recunoscute atât valențele pozitive (facilitează desfășurarea proceselor cognitive fiind mijloace de a economisi energie; mijloace de a explica prin intermediul categorizării rapide, facile unele informații din mediul social, reprezintă opinii împărtășite de grup fiind în concordanță cu perspectivele și normele acceptate la nivel grupal, reprezintă mijloace, instrumente de structurare și organizare a societății și vieții) dar și valențele negative (limitează dezvoltarea potențialului individual real al adulților - bărbați, femei - respectiv al copiilor - băieți, fete prin normele și valorile sociale ale genului care prescriu comportamente de gen de obicei, într-o manieră standardizată, algoritmică, tipologizată; și în același timp promovează etaloane ale masculinității – putere, dominanță - și feminității – frumusețe, supunere – ce reprezintă uneori aspecte greu de atins).

Acest studiu a avut ca scop să identifice modalitatea de prezentare a personajelor în funcție de gen în manualele școlare și poveștile recomandate copiilor și să atragă atenția asupra nevoii de reconsiderare a aspectelor pe care le implică diferențierea de gen, conștientizarea lor, a necesității implementării, unor alternative educaționale diferențiate și actualizate în funcție de nevoile specifice de gen și în funcție de realitatea socială a zilelor actuale; care să contribuie la îmbunătățirea performanțelor școlare atât ale fetelor cât și ale băieților în funcție de nevoile de

⁵ Vezi Iluț (2000), Giddens (2000).

dezvoltare ale genului specifice, raportate la creșterea calității vieții, a potențialului individual și să ofere posibilitatea unor alegeri de viață și de profesie variate și flexibile.

În acest fel se promovează o abordare educațională focalizată pe dezvoltarea potențialului individual al fetelor și băieților, nelimitat de normele și valorile sociale care prescriu comportamente stereotipe de gen. Diferențele de gen în anumite domenii trebuie compensate, privite, percepute și înțelese în termeni de complementaritate și nu de deficit sau superioritate a unui gen față de altul ci mai degrabă ca tipuri de comportamente și manifestări diferite construite social, ce asigură coeziunea atât la nivel macrosocial cât și microsorial. Asimetria/polarizarea culturii de gen constituie un reper care ghidează interacțiunile dintre adulți și copii, și stă la baza tuturor relațiilor dintre indivizi. Normele de gen reprezintă etaloane puternic valorizate, împărtășite, legitime, identitatea de gen face parte din natura individuală intrinsecă, iar presiunea socială exercitată asupra copiilor și motivația de a fi evaluați pozitiv de cei din jur determină un comportament de gen controlat care îi manipulează în evaluarea lor și a celor din jur.

Datele și rezultatele obținute arată că manualele școlare așa cum sunt prezentate în două perioade de timp distincte (1989-2004/2005) oferă o abordare de gen relativ limitată, promovează pe de o parte o gamă extinsă de practici și stereotipuri de gen, iar pe de altă parte promovează sexismul prin ponderi și frecvențe inegale, statistic semnificative a prezentării personajelor în funcție de gen (în aproape toate sectoarele de analiză).

Astfel toate ipotezele de cercetare formulate la începutul studiului au fost confirmate. Majoritatea textelor din manualele școlare de Limbă și literatură română destinate ciclului primar respectiv poveștilor din învățământul preșcolar prezintă o serie de stereotipuri de gen. Majoritatea activităților, meseriilor, jocurilor, jucăriilor, trăsăturilor de personalitate feminine-masculine sunt prezentate în manieră stereotipă.

În mod tradițional în societățile patriarhale rolul bărbatului este acela de ”cap al familiei” - de a furniza bunurile și serviciile necesare susținerii familiei iar activitățile și domeniile ocupaționale în care este implicat converg spre îndeplinirea acestui scop, iar în mod complementar femeia este cea care îngrijește familia ce îi rezervă de asemenea un anumit tip de activități specific precum activitățile gospodărești și de creștere și educare a copiilor.

Nu diferă gradul de prezentare a stereotipurilor de gen între cele două perioade studiate și nu diferă categoriile de stereotipuri întâlnite, iar ipoteza de cercetare potrivit căreia nu există diferențe semnificative în ceea ce privește ponderea stereotipurilor de sex între cele două perioade studiate se confirmă. Ceea ce s-a putut remarca sub aspectul prezentării manualelor este că cele alternative prezintă o gamă mai restrânsă a textelor ce atrage după sine o ponderea a personajelor, a activităților, meseriilor, comportamentelor, jocurilor/jucăriile etc., mai restrânsă.

Aspectul ce diferențiază cele două perioade analizate 1989-2004/2005 este sesizabil în sfera ocupațiilor și meseriilor adulților care sunt mai diversificate în manualele unice spre deosebire de cele alternative. Se observă atât în cazul bărbaților cât și al femeilor o tendință de scădere a prezentării personajelor în contextul unor meserii. În manualele școlare din perioada 1989 exista meseria de muncitoare în fabrică, filatoare, țesătoare în timp ce în manualele alternative din 2004 această meserie a dispărut. Aceeași situație o regăsim și în cazul meseriilor masculine, în manualele alternative dispar meseriile de muncitor în fabrică sau mecanici.

În perioada comunistă chiar dacă se promova ideea egalității între sexe, diviziunea sexuală a muncii exista în spațiul public. Birocrația, aparatul represiv al securității statului și industria grea—erau domenii preponderent masculine, în special la nivelul conducerii, iar femeile dețineau posturi funcționărești, munceau în industria ușoară (industria textilă, sectorul serviciilor și activitățile legate de consum, în agricultură, sau învățământ și sănătate). Stereotipurile de gen existau la nivelul ocupațional prin masculinizarea și feminizarea anumitor ramuri economice.

Perioada postcomunistă, recunoscută ca și o perioadă de tranziție s-a caracterizat printr-o renaștere și redefinire a identităților masculine și feminine, atât în ceea ce privește spațiul public cât și cel privat. Tranziția de la sistemul comunist la sistemul democratic a generat schimbări economice, politice și sociale iar identitățile de gen s-au redefinit, relaționările dintre genuri s-au renegociat și în același timp au fost marcate de mentalitățile tradiționale. Atât bărbații cât și femeile s-au adaptat noilor provocări din sistemul ocupațional. Acestea presupun fie locuri de muncă diferite ca profil, fie că vechile ocupații tradiționale implementate de dualitatea și în același timp asimetria conștiinței sistemului patriarhal masculin (cap de familie, ce este predestinat sistemului public) și existența feminină (definită prin natura ei de a îngriji și a asigura echilibrul spațiului privat al familiei) s-au renegociat.

Pe de altă parte studiile similare din alte țări dezvăluie de asemenea stereotipuri de gen, iar unele cărți și/sau materiale didactice oferă o gamă mai diversificată, nuanțată și mai puțin rigidă a prezentării aspectelor de gen atât sub aspectul stereotip cât și cel non-stereotip, ceea ce arată că literatura pentru copii din țara noastră nu a fost reactualizată, adaptată la realitatea actuală din perspectiva abordărilor de gen.

Desigur că pentru o analiză mai complexă a acestui domeniu de studiu, al modalității în care sunt socializați copiii în funcție de gen ar fi fost oportună și realizarea unor interviuri cu cadrele didactice (educatori, învățători), părinți, bunici și copii pentru a observa care este raportarea lor la aspectele pe care le presupune genul și stereotipurile de gen. Rămâne așadar pentru aprofundările ulterioare o extindere a cercetării și asupra altor agenți ai socializării de gen.

Strick (2014) afirma despre cărți că trebuie să le ofere copiilor șansa să exploreze lucruri și idei noi, iar în prezent cărțile consolidează stereotipurile despre ce înseamnă să fi băiat sau fată, iar mai apoi determină copiii care nu se conformează cu aceste stereotipuri să fie mai vulnerabili și să prezinte un risc de stimă de sine mai scăzut. (Strick A., 2014, apud. Lowther, T., 2014)

Bibliografia rezumatului tezei

Baker-Sperry, Grauerholz, - 2003 - The Pervasiveness and Persistence of the Feminine Beauty Ideal in Children's Fairy Tales, *Gender and Society*, Vol. 17, No. 5 (Oct., 2003), pp. 711-726, Sage Publications, Inc

<http://centerpointseniors.pbworks.com/f/beauty+and+fairy+tales.pdf>

Bourdieu, P., - 2003 – *Dominația masculină*, Meridiane, București;

Bruegilles, C., Cromer, I., Cromer, S., Andreyev, Z., - 2002 - *Male and Female Characters in Illustrated Children's Books or How Children's Literature Contributes to the Constructions of Gender*, *Population*, 57(2);

Deaux, K., Lewis, L. L., - 1984 - *Structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(5);

Diekman, A. B., Murnen, S. K., - 2004 - *Learning to be little women and little men: the inequitable gender equality of nonsexist children's literature*, Sex Roles, 50(5/6);

Eagly, A., - 1987- *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale, New Jersey;

Giddens, A., – 2000 – *Sociologie*, Editura All, București;

Goffman, E., - 2009 – *Gender Display*, în *Tiger, L., Fowler, H.,T.,* - Female Hierarchies, Transaction Publishers, New Brunswick;

Gooden, A. M., Gooden, M., A., – 2001 - *Gender representation in notable children's picture books: 1995-1999*. Sex Roles, 45(1/2);

Hamilton, D. L., - 1981 - *Stereotyping and intergroup behavior: Some thoughts on the cognitive approach*, În D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*, NJ: Edbaum, Hillsdale;

Iluț, P., – 2000 – *Iluzia localismului și localizarea iluziei. Teme actuale în psihosociologie*, Editura Polirom, Iași;

Lowther, T., - *Children's Books Still Promote Gender Stereotypes*, March 8, 2014,

<http://www.newstatesman.com/culture/2014/03/why-are-childrens-books-still-promoting-gender-stereotypes>

Narahara, May, M. - 1998 – *Gender Stereotypes in Children's books*, University of California, Long Beach;

Shannon, P., – 1986 - *Hidden within the pages: A study of Social Perspective in the Young Children's Favorites books*, The Reading Teacher, 39(7);

Taylor, F – 2003 - *Content analysis and gender stereotypes in children's books* Teaching Sociology, 31 (2003), pp. 1–11

West, C., Zimmerman, D., H., - 1987 – *Doing gender*, Gender and Society, 1(2);

Bibliografia tezei

Adamson, N., Briskin, L., Mcphil, M., - 1995 – *Feminist Organizing for change- The contemporary women's movement in Canada*, Oxford University Press, Toronto;

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., Sanford, R. N., - 1950 - *The authoritarian personality*, Harpers, Oxford;

Allport, G., – 1954 – *The nature of prejudice*, Doubleday, New York;

Ashmore, R., D., Del Boca, F. K., - 1981 - *Conceptual approaches to stereotypes and stereotyping*, În D. Hamilton (Ed.), Cognitive processes in stereotyping an intergroup behavior. NJ: Lawrence Erlbaum, Hillsdale;

Aydt, H., Corsaro, W. A., - 2003 – *Differences in Children's Construction of Gender Across Culture. An Interpretive Approach*, American Behavior Scientist, 46(10);

Baker-Sperry, Grauerholz, - 2003 - The Pervasiveness and Persistence of the Feminine Beauty Ideal in Children's Fairy Tales, Gender and Society, Vol. 17, No. 5 (Oct., 2003), pp. 711-726, Sage Publications, Inc

<http://centerpointseniors.pbworks.com/f/beauty+and+fairy+tales.pdf>

Banerjee, R., Lintern, V., - 2000 – *Boys will be boys: The effect of social evaluation concerns of gender-typing*, Social Development, 9;

Barden, J., Maddux, W. W., Petty, R. E., Brewer, M., B., - 2004 - *Contextual moderation of racial bias: The impact of social roles on controlled and automatically activated attitudes*. Journal of Personality and Social Psychology, 87(1);

Baron, D. E., - 1986 – *Grammar and gender*, Yale University Press, New Haven;

Becca, L., Ashman, O., Dror, I. – 2000 – *To be or not to be: the effects of aging stereotypes on the will to live*, Omega, 40(3);

Bacchilega, C., - 1993 – *An Introduction to the Innocent Persecuted Heroine” Fairy Tale*, Western Folklore, p 1-12,

Bem, S. L., – 1983 - *Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender-schematic society*. Signs, 8;

Bergman, J., - 1974 – *Are little girls harmed by sesame street?* În Stancey , J., Béreaud , S., Daniels, J., And Jill came tumbling after: Sexism in American education, Dell Publishing, New York;

Bertrand, M., Mullainathan, S., - 2004 - *Are Emily and Greg more employable than Lakisha and Jamal? A field experiment on labor market discrimination*, American Economic Review, 94(4);

Bird, C. P., Fisher, T. D., - 1986 - *Thirty years later: Attitudes toward the employment of older workers*, Journal of Applied Psychology, 71(3);

Blakemore, J. E., Centers, R. E., - 2005 – *Characteristics of boys and girls toys*; Sex Roles, 53(9/10),

Blumen-Lipman, J. – 1984- *Gender roles and power*, Prentice-Hall, New Jersey;

Boldane, I., – 2000 – *Latvians' Ethnic Stereotypes Regarding the Ethnic and Cultural Minorities of Latvia*, www.erm.ee/pdf/pro15/boldane.pdf;

Boschini, D. B., - 2006 - *The Impact of Gender Stereotypes on Economic Growth*, Macroeconomics and International Economics Working Paper 6(16);

Bourdieu, P., - 2003 – *Dominația masculină*, Meridiane, București;

Brugeilles, C., Cromer, I., Cromer, S., Andreyev, Z., - 2002 - *Male and Female Characters in Illustrated Children's Books or How Children's Literature Contributes to the Constructions of Gender*, Population, 57(2);

Brown, R., - 1995 - *Prejudice: its social psychology*, Blackwell, Oxford;

- Bulgaru, M.** – 2003 – *Sociologie (vol I, II)*, CE USM, Chișinău;
- Capozza, D., Volpato, C.**, - 1997 - *Relații intergrupuri – perspective clasice și contemporane*, în Bourhis R., Leyens J. (coord.), *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*, Polirom, Iași;
- Cernat, V.**, - 2005 – *Psihologia stereotipurilor*, Polirom, Iași;
- Chelcea, S.**, - 2008 - *Psihosociologie. Teorii, cercetari, aplicații*, Polirom, Iași;
- Chiu, W. C. K., Chan, A. W., Snape, E., Redman, T.**, – 2001 – *Age Stereotypes and Discriminatory Attitudes towards Older Workers: An East-West Comparison*, *Human Relations*, 54(5);
- Clark, S.**, - 2002 - *Dismantling stereotypes about adolescents: the power of positive images*, *National Association of Social Workers*, 2(5);
- Clark, W. A. V.**, – 1991 - *Residential Preferences and Neighborhood Racial Segregation: A Test of the Schelling Segregation Model*, *Demography*, 28(1);
- Clark, K., Clark, M.** – 1947 – *Racial identification and preferences in Negro children*, În T.M. Newcomb E.L. Hartley's (Eds.) *Readings in Social Psychology*, Holt, New York;
- Clin, Austin**, - *American Prejudice and Bigotry Towards Atheism, Atheists, and the Non-Religious, Americans Despise and Distrust Atheists and the Irreligious More than all Others*,
<http://atheism.about.com/od/atheistbigotryprejudice/a/AntiAtheism.htm>;
- Connell, R. W.**, - 2005 – *Masculinities*, Polity Press, Cambridge;
- Constantinescu E., Vărzaru M., Zarescu E., Sachelarie E.**, - 1989 – *Limba română – Manual pentru clasa a II-a*, Ed. Didactică și Pedagogică, București;
- Corneille, O., Judd, C. M.**, – 1999 - *Accentuation and sensitization effects in the categorization of multi-faceted stimuli*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 77;
- Corneille, O., Leyens, J. F.**, – 1997 – *Relații intergrupuri: perspective clasice și contemporane*, În Bourhis R., Leyens J. (coord.), *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*, Polirom, Iași;
- Craft, J.**, – 1993 – *Sex Stereotypes in Children's Literature*, *Child Development*, 20(30);

Davies, C., - 1990 - *Ethnic humor around the world: A comparative analysis*, Indiana University Press, Bloomington;

Deaux, K., Lewis, L. L., - 1984 - *Structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(5);

Devine, P. G., – 1989 - *Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(1);

Devlin, M., - 2006 - *Inequality and the stereotyping of young people*, The Equality Authority, Dublin;

Diekman, A. B., Murnen, S. K., - 2004 - *Learning to be little women and little men: the inequitable gender equality of nonsexist children's literature*, *Sex Roles*, 50(5/6);

Duckitt, J., - 2010 – *Explaining prejudice and discrimination: A historical overview*, In *Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*, Dovidio, J., Hewstone, M., Glick, P., Esses, V., Sage, Thousand Oaks;

Eagly, A., - 1987- *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale, New Jersey;

Eagly, A. H., Wood, W., – 1999 - *The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles*. *American Psychologist*, 54;

Eagly, A., H., Wood, W., Diekman, A., B – 2000 – *Social Role Theory of Sex Differences and Similarities – A current Appraisal*, in *The developmental social psychological of gender*, Eckes, T., Traunter, M., H, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey;

Eakins, B. W., Eakins, R. G., - 1978 – *Sex differences in human communication*, Houghton-Mifflin, Boston;

Eberhardt, J. L., Fiske, S. T., - 1996 - *Motivating individuals to change: What is a target to do?* In C. N. Macrae, C. Stangor, M. Hewstone (Eds.), *Stereotypes and stereotyping*, Guilford Press, New York;

- Eliade, M.**, - 1992 – *Tratat de istorie a religiilor*, Humanitas, Bucuresti,
- Fagot, B., I.**, - 1977 – *Consequences of moderate cross-gender behaviour in preschool children*, Child Development, 48;
- Fagot, B.I., Hagan, R.**, - 1991 – *Observations of parent reactions to sex stereotyped behaviors. Age and sex effects*, Child Developmental, 62;
- Fiedler, K., Freytag, P.**, – 2004 – *Pseudocontingencies*, Journal of Personality and Social Psychology, 87(4);
- Fisher-Thompson, D.**, – 1990 – *Adult sex-typed of children's toys*, Sex-Role, 23;
- Fisher-Keller, J.E.**, - 1997 - *Everyday Learning about Identities among Young Adolescents in Television Culture*. Anthropology & Education Quarterly, pp. 467-492,
- Fiske, S.**, - 2000 - *Stereotyping, prejudice, and discrimination at the seam between the centuries: evolution, culture, mind, and brain*, European Journal of Social Psychology, 30;
- Fiske, S. T., Lin, M., Neuberg, S. L.**, – 1998 - *The continuum model: Ten years later*, În Chaiken, S. și Trope, Z. (ed.), *Dual-Process theories in social psychology*, Guilford Press, New York;
- Fiske, S., T., Stevens, L., E.**, - 1993 – *What's so special about sex? Gender stereotyping and discrimination*, În S. Oskamp și M. Costanzo (Eds.), *Gender issues in contemporary society: Applied social psychology annual*, 9, CA: Sage, Newbury Park;
- Gardner, H.**, - 1991 – *The Unschooled Mind: How Children Think and How Schools Should Teach*, Basic Books, New York;
- Garrahy, D.**, - 2001 – *Three Third-Grade Teachers' Gender-Related Beliefs and Behaviors*, The Elementary School Journal, 102(1);
- Giddens, A.**, – 2000 – *Sociologie*, Editura All, București;
- Giurgea M., Georgescu-Boștină, M.**, - 1989 – *Abecedar, Ed. Didactică și Pedagogică*, București;

Goffman, E., - 2009 – *Gender Display*, în *Tiger, L., Fowler, H.,T.*, - Female Hierarchies, Transaction Publishers, New Brunswick;

Gooden, A. M., Gooden, M., A., – 2001 - *Gender representation in notable children's picture books: 1995-1999*. Sex Roles, 45(1/2);

Goss, G., – 1996 - *Weaving girls into the curriculum*, Paper presented at the Annual Meeting of the Association of Colleges for Teacher Education, Chicago IL.;

Gross, E. F., Hardin, C. D., – 2007 – *Implicit and explicit stereotyping of adolescents*, Social Justice Research, 20(2);

Grünberg, L., – 2002 – *(R)Evoluții în sociologia feministă. Repere teoretice, contexte românești*; Polirom, Iași;

Gurian, M. – 2001 - *Boys and girls learn differently!: A guide for teachers and parents*, CA: Jossey-Bass, San Fransico;

Hamilton, D. L., - 1981 - *Stereotyping and intergroup behavior: Some thoughts on the cognitive approach*, În D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*, NJ: Edbaum, Hillsdale;

Hamilton, D. L., Gifford, R. K., – 1976 - *Illusory correlation in interpersonal perception: A cognitive basis of stereotypic judgments*, Journal of Experimental Social Psychology, 12;

Hamilton, D. L., Sherman, J. W., - 1994 – *Stereotypes*, În R. S. Wyer T. K. Srull (Eds.), *Handbook of social cognition*, 2, NJ: Erlbaum, Hillsdale;

Hamilton, M., Anderson, D., Broaddus, M., Young, K. - 2006 – *Gender stereotyping and UnderRepresentation of Female Characters in 200 Popular Children's Pictures Books: A twenty-first Century Update*, Sex Roles, 55;

Haslam, S. A., Oakes, P. J., - 1995 - *How context-independent is the outgroup homogeneity effect? A response to Bartsch and Judd*, European Journal of Social Psychology, 25;

Hilton, J., von Hippel, W., - 1996 - *Stereotypes*, Annual Review of Psychology, 47(1);

Hippocrates - De aere aquis et locis,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0251%3Atext%3DAer>;

Hood, R. W., Jr. Spilka, B., Hunsberger, B., Gorsuch, R., – 1996 - The psychology of religion: An empirical approach, Guilford Press, New York;

Höpken, W., – 1998 – *The Representation of 'the Others' in Transylvania. Stereotypes in a Multiethnic Region*, Weimer, Wien: Böhlau Verlag, Köln;

Hutchinson, E. O., - 2008 - *Obama's Win Didn't End Racial Stereotyping* New America Media;

http://news.newamericamedia.org/news/view_article.html?article_id=b691143fa84b3bd97da9fb684ddbcc9a;

Idle, T., Wood, E., Desmaris, S., - 1993 – *Gender role socialization in toy play situations. Mothers and fathers with their sons daughters*, Sex-Role, 28;

Ignătescu, M., - 2010 – Erorile cognitive,

<http://www.descopera.org/erorile-cognitive/>;

Iluț, P., – 2000 – *Iluzia localismului și localizarea iluziei. Teme actuale în psihosociologie*, Editura Polirom, Iași;

Iluț, P., - 2004 – *Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie*, Polirom, Iași;

Iluț, P., - 2009 - *Psihologie socială și sociopsihologie*, Polirom, Iași;

Jardan, V., - 2006 – *Identitatea de gen a tinerilor în condițiile modificării rolurilor sociale*, Chișinău;

Jonhson, A., G., - 2007 – *Dicționar Blackwell de sociologie*, Humanitas, București;

Jost, J., Banaji, M., -1994 - *The role of stereotyping in system justification and the production of false consciousness*, British Journal of Social Psychology, 33;

Jost, J. T., Banaji, M. R., Nosek, B. A., - 2004 – *A decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo*, *Political Psychology*, 25(6);

Jost, J. T., Kay, A. C., - 2005 – *Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: Consequences for specific and diffuse forms of system justification*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3);

Katz, D., Braly, K. W., - 1933 – *Racial stereotypes in one hundred college students*, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 28;

Koblinsky, S. G., Cruse, D. F., Sugawara, A. I., - 1978 – *Sex Role Stereotypes and Children's Memory for Story Content*, *Child Development*, 49;

Kortenhaus, C. M., Demarest, J., - 1993 - *Gender Role Stereotyping in Children's Literature: An Update.* *Sex Roles* 28.3, :219

Kruglanski, A. W., Webster, D. M., – 1996 - *Motivated closing of the mind: "Seizing" and "freezing"*, *Psychological Review*, 103(2);

Kyratzis, A., Cook-Gumperz, J., – 2008 - *Language socialization and gendered practices in childhood*, In Duff, P., Hornberger, N. H., *Encyclopedia of language and education*, 2nd edition, 8, Language socialization, Springer Science, New York;

Lee, V., E., Marks, H., M., Byrd, T., - 1994 – *Sexism in Single Sex and Coeducational Independent Secondary School Classrooms*, *Sociology of Education*, 67(2);

Lee, E-J., Nass, C., Brave, S., – 2000 – *Can computer-generated speech have gender? An experimental test of gender*, Department of Communication Stanford University, Stanford;

<http://www.stanford.edu/~nass/comm369/pdf/GenderOfSynthesizedSpeech.pdf>;

Lewis, C. A., – 2001 - *Cultural stereotype of the effects of religion on mental health*. *British Journal of Medical Psychology*, 74;

Lieberman, M. R. – 1972 - *Some Day My Prince Will Come: Female Acculturation through*

the Fairy Tale. College English, Vol. 34, 3, 383-395.

Lindsey, L., - 2010 - *Gender Roles: A Sociological Perspective, Fifth Edition*, Pearson

<http://instructors.coursesmart.com/9780205691661/part01#X2ludGVybmFsX1BGUmVhZGVyP3htbGlkPTk3ODAyMDU2OTE2NjEvMQ==>;

Linville, P. W., Fischer, G. W., Salovey, P., - 1989 - *Perceived distributions of characteristics of ingroup and outgroup members: Empirical evidence and a computer simulation*. Journal of Personality and Social Psychology, 57;

Lippa, R., A., - 2005 – *Gender, Nature and Nurture*, Lawrence Erlbaum Associates Inc, Mahwah, New Jersey;

Lippmann, W., – 1921 - *Public opinion*, Wading River, Long Island;

Lowther, T., - *Children's Books Still Promote Gender Stereotypes*, March 8, 2014,

<http://www.newstatesman.com/culture/2014/03/why-are-childrens-books-still-promoting-gender-stereotypes>

Maccoby, E., E., - 1992 – *The role of parents in the socialization on of children: An historical overview*; Developmental Psychology, 28;

Martin, C., L., - 1989 – *Children's use of gender-related information in making social judgments*, Developmental Psychology, 25(1);

Martin, C., L., Eisenbud, L., Rose, H., - 1995 – *Children's gender – based reasoning about toys*, Child Development, 66(5);

Martin, C. L., Ruble, D.N., Szkrybalo, J., - 2002 – *Cognitive theories of early gender development*, Psychological buletin, 128;

Martin, C. L., Wood, C. H., Little, J. K., - 1990 - *The development of gender stereotype components*, Child Development, 61;

Martin, C. L., Ruble, D., - 2004 – *Children's search for gender cues. Cognitive Perspectives on Gender Development*, American Psychological Society, 13(2);

- Martindale, C., – 1990 –** *Coverage of Black Americans in Four Major News-papers in 1950-1989*, Newspaper Research Journal, 11(3);
- McDermott, M., L., – 2009 –** *Religious Stereotyping and Voter Support for Evangelical Candidates*, Political Research Quarterly, 62(2);
- McGarty, C., Yzerbyt, V. Y., Spears, R., – 2002 -** *Social, cultural and cognitive factors in stereotype formation. Stereotypes as explanations: The formation of meaningful beliefs about social groups*, Cambridge University Press, Cambridge;
- Medgyesi, V., - 1996 -** *SuperCrips: role model or rolling disaster?*, New Mobility, 7;
- Medin, D. L., - 1989 -** *Concepts and conceptual structure*, American Psychologist, 44(12);
- Mihăilescu, I., - 2003 -** *Sociologie generală. Concepte fundamentale și studii de caz*, Editura Polirom, Iași;
- Miroiu, M., Grunberg, L., Ștefănescu, D., - 2000 –** *The Gender Dimension Of Education In Romania*, SOCO Project Paper, 83, Vienna;
- Mosetse, P., – 2006 –** *Gender stereotypes and education in Lesotho*, B. Ed, B. Ed. (Hons), M. Ed; University of the Free State Bloemfontein;
- <http://etd.uovs.ac.za/ETD-db/theses/available/etd-08102007-141055/unrestricted/MosetseP.pdf>;
- Munteanu T., - 1989 –** *Citire – Manual pentru clasa a IV- a*, Ed. Didactică și Pedagogică, București;
- Murphy, G. L., Medin, D. L., - 1985 -** *The role of theories in conceptual coherence*, Psychological Review, 92(3);
- Narahara, May, M. - 1998 –** *Gender Stereotypes in Children's books*, University of California, Long Beach;
- Nelson, T., Acker, M., Manis, M., - 1996 -** *Irrepressible Stereotypes*, Journal of Experimental Social Psychology, 32(1);

Ochman, J. M., - 1996 - *The effects of nongender-role stereotyped, same-sex role models in storybooks on the self-esteem of children in grade three*, Sex Roles, 35;

Oliver, D. H., – 2007 – *A Canadian View of Racial Stereotypes, Myths, Misconceptions and Stereotypes Conference*, Quebec;

Park, B., Judd, C. M., - 1990 - *Measures and models of perceived group variability*, Journal of Personality and Social Psychology, 59(2);

Peneş M., Molan V., - 2004 – *Limba Română manual pentru clasa a IV-a*, Ed. Aramis, Bucureşti;

Pettigrew, T. F., - 1998 – *Intergroup contact theory*, Annual Review of Psychology, 49;

Petrovai, D., Bursuc, B., Anca, R., Tătaru, R., Calenic, D., - 2004 – *Diferențe de gen în creșterea și educarea copiilor*, Editor.ro, București;

Pițilă T., Mihăilescu C., - 2004 – *Limba și Literatura Română manual pentru clasa a II-a*, Ed. Aramis, București;

Pițilă T., Mihăilescu C., - 2004 – *Limba și Literatura Română manual pentru clasa a III-a*, Ed. Aramis, București;

Plant, E. A., Devine, P.G., – 1998 - *Internal and external motivation to respond without prejudice*, Journal of Personality and Social Psychology, 75;

Pleck, J. H., - 1981 - *The myth of masculinity*, MIT Press, Cambridge;

Richmond-Abbott, M. – 1992 - *Masculine & Feminine. Gender roles over the life cycle*, McGraw-Hill, New-York;

Rhodes, K., - 2005- *Early childhood gender socialization: Implications of sex toys and play on adulthood career outcomes*;

https://circle.ubc.ca/bitstream/handle/2429/16329/ubc_2005-0305.pdf?sequence=1

Rotariu, T., Iluș, P., – 1996 – *Sociologie*, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca;

Rothbart, M., – 1996 - *Category-exemplar dynamics and stereotype change*, International Journal of Intercultural Relations, 20;

Rudman, M. K., - 1995 – *Children's literature: An issues approach*, Longman Publishers, New York;

Rusu M., - 2005 – *Abecedar manual pentru clasa I*, Ed. Aramis, București,

Sadker, M., Sadker, D., – 1994 - *Failing at fairness: How America's schools cheat girls*, Macmillan Publishing, New York;

Safilios-Rothschild, C., – 1970 – *The Sociology and Social Psychology of Disability and Rehabilitation*, Random House Inc, New York;

Saroglou, V., Delpirre, V., Dernelle, R., - 2004 – *Values and religiosity: a meta-analysis of studies using Schwartz's model*, Personality and Individual Differences, 37;

Saroglou, V., Yzerbyt, V., Kaschten, C., - 2011 – *Meta-stereotypes of groups with opposite religious views: Believers and Non-Believers*, Journal of Community and Applied Social Psychology, 21;

Schelling, T. C., – 1971 - *Dynamic Models of Segregation*, Journal of Mathematical Sociology 1;

Schmader, T., Major, B., Gramzow, R. H., - 2001 – *Coping With Ethnic Stereotypes in the Academic Domain: Perceived Injustice and Psychological Disengagement*, Journal of Social Issues, 57(1);

Seibt, B., Förster, J., – 2004 - *Stereotype threat and performance: How self-stereotypes influence processing by inducing regulatory foci*, Journal of Personality and Social Psychology, 87;

Sidanius, J., Pratto, F., Rabinowitz, J., - 1994 – *Gender, ethnic status, ingroup attachment and social dominance orientation*, Journal of Cross-Cultural Psychology, 25;

Shannon, P., – 1986 - *Hidden within the pages: A study of Social Perspective in the Young Children's Favorites books*, The Reading Teacher, 39(7);

Smith, P. A., Midlarsky, E., - 1985 – *Empirically derived conceptions of femaleness and maleness: A current view*, Sex Roles, 12;

Smith, E. R., Zarate, M. A., - 1992 - *Exemplar-based model of social judgment*, Psychological Review, 99;

Steele, C. M., - 1997 – A threat in the air: How stereotypes shape the intellectual identity and performance, American Psychologist, 52(6);

Steele, C. M., Aronson, J., – 1995 – *Stereotype Threat and the Intellectual Test Performance of African Americans*, Journal of Personality and Social Psychology, 69(5);

Stevens, L. E., Fiske., S., - 1995 - *Motivation and cognition in social life: A social survival perspective*, Social Cognition, 13;

Stone, D. L., Colella, A., – 1996 - *A model of factors affecting the treatment of disabled individuals in organizations*. Academy of Management Review, 21(2);

Stromquist, N. P., - 2007 – *The gender socialization process in schools: A cross-national comparison*, Education for All Global Monitoring Report UNESCO;

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001555/155587e.pdf>;

Șerdean I., Dițuleasa F., Paveliu E., - 1989 - *Citire – Manual pentru clasa a III-a*, Ed. Didactică și Pedagogică, București;

Tajfel, H., - 1978 - *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*, Academic Press, London;

Tajfel, H., - 1981 - *Human groups and social categories: Studies in Social Psychology*, Cambridge University Press, Cambridge;

Tajfel, H., Turner, J. C., - 1979 - *An integrative theory of intergroup conflict*, În W.G. Austin S. Worchel (Eds), The social psychology of intergroup relations, Wadsworth, Belmont;

Tajfel, H., Turner, J. C., - 1986 - *The social identity theory of intergroup behaviour*, În S. Worchel, W.G. Austin (Eds). Psychology of intergroup relations, Nelson-Hall, Chicago;

Tajfel, H., Wilkes, A. L., -1963 - *Classification and quantitative judgment*, British Journal of Psychology, 54;

Taylor, F – 2003 - *Content analysis and gender stereotypes in children's books* Teaching Sociology, 31 (2003), pp. 1–11,

Tetenbaum, T. J., Pearson, J., - 1989 - *The voices in children's literature: The impact of gender on the moral decisions of storybook characters*, Sex Roles, 20;

Trepanier-Street, M. L., Romatowski, J. A., - 1999 - *The influence of children's literature on gender role perceptions: A reexamination*, Early Childhood Education Journal, 26(3);

Urse, L., - 2007 – *Populația feminină: Modernizare și adaptare*.
www.revistacalitateavietii.ro/2007/CV-1-2-2007/9.pdf

Vlăsceanu, L., - 2007 – *Sociologie și modernitate, Tranziții spre modernitatea reflexivă*, Polirom, Iași;

West, C., Zimmerman, D., H., - 1987 – *Doing gender*, Gender and Society, 1(2);

Wesemann, D., - *Istoria mișcării feministe*,

http://www.dadalos.org/rom/Menschenrechte/grundkurs_3/frauenrechte/woher/geschichte.htm;

http://www.dadalos.org/rom/Menschenrechte/grundkurs_3/frauenrechte/woher/ursprung.htm,

http://www.dadalos.org/rom/Menschenrechte/grundkurs_2/Materialien/dokument_4.htm.

Wharton, A. S., - 2005 - *The sociology of gender: An introduction to theory and research*, Blackwell Publishing, Malden.

Williams, J.E., Best, D.L. – 1982 - *Measuring sex stereotypes: A thirty nation study*, CA: Sage Publications, Berkeley;

Wood, W., Eagly, A. H. - 2010 - Gender. In S. T. Fiske, D. T. Gilbert, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of social psychology* (Vol. 1, 5th ed.), Wiley, New York;

Yanowitz, K. L., Weathers, K. J., – 2004 - *Do boys and girls act differently in the classroom? A content analysis of student characters in educational psychology textbooks*,

Sex Roles, 51(1/2);

Younger, M., Warrington, M., Williams, J., - 1999 – *The gender gap and classroom interactions: reality and rethoric?* British Journal of Sociology of Education, 20(3).

Yzerbyt, V., Schadron, G., - 1997 - *Stereotipuri și judecată socială*, în Bourhis R., Leyens J. (coord.), *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*, Polirom, Iași.